

Södertörns högskola | Institutionen för lärarutbildningen

Kandidat/Magisteruppsats 15 hp | religionsvetenskap med didaktisk inriktning. avancerad nivå | Vårterminen 2013

Fem yrkesverksamma lärares uppfattningar om religiösa friskolor

– En kvalitativ intervjustudie om vad lärare från både religiösa och kommunala skolor har för uppfattning om religiösa friskolor, 15 hp.

Av: Fady Kiryakos

Handledare: Staffan Nilsson

Abstract

This study deals with religious independent schools and its impact on society. The purpose of this essay has been to examine what various teachers from both religious independent schools and public schools have for perception of religious independent schools. The questions highlighted in the study is the teachers' general view to religious independent schools, teachers' perception of the Education Act " a denominational education, but a non- denominational teaching", and what teachers believe to be segregated or inclusive.

The study has consisted of five qualitative interviews with different teachers, where three of them work at religious independent schools, while the other two teachers work in public schools.

The study shows that there are prominent differences of approach to religious independent schools. Teachers who work at religious independent schools avert criticism of religious independent schools and argue that teaching in religious independent schools do not differ appreciably from the public schools. Instead can religious independent schools serve as a good alternative to the public school. While teachers from public schools sharply criticizes the religious independent schools and argue that these are not for everyone, but only for a specific group which can result segregation of society.

Keywords: Independent schools, Religious independent schools, denominational education, non-denominational teaching.

Nyckelord: Friskolor, Religiösa friskolor, konfessionell undervisning, icke-konfessionell undervisning.

Förord

Jag vill härmed rikta ett stort tack till min handledare Staffan Nilsson som stöttat och uppmuntrat mig genom arbetets gång.

Jag vill även tacka alla intervjupersoner som har ställt upp och delat med sig av sina uppfattningar och åsikter.

Sist men inte minst vill jag även rikta ett stort tack till min familj som varit på min sida och uppmuntrat mig under arbetets gång.

Stort tack till er alla!

Fady Kiryakos

Innehållsförteckning

Abstract.....	1
Förord.....	1
1 Inledning	1
2 Bakgrund.....	2
2.1 Svensk utbildnings historiska utveckling.....	2
3 Definition av begrepp	5
3.1 Friskola	5
3.2 Religiös friskola	5
3.3 Icke-konfessionell undervisning.....	5
4 Syfte	6
5 Frågeställningar.....	6
6 Avgränsning.....	6
7 Metod.....	7
7.1 Urval.....	7
7.2 Val av metod	7
7.3 Genomförande.....	9
7.4 Etik	10
8 Tidigare forskning.....	11
9 Teoriansknytning	16
9.1 Social rättvisa	16
9.2 Kompensatorisk lösning.....	17
9.3 Det demokratiska deltagarperspektivet	17
9.4 Integrering.....	18
9.5 Segregerande integrering	18
9.6 Inkluderande integrering	19
10 Analys och resultatredovisning.....	20
10.1 Religiösa friskolor.....	20
10.2 Konfessionell utbildning men icke konfessionell undervisning	26
10.3 Segregation eller integration med religiösa friskolor?	29
11 Resultat/Diskussion.....	33

11.1 Religiösa friskolor	33
12 Referenser.....	
12.1 Internetkällor	
12.2 Intervjupersoner	
13 Bilagor	
13.1 Intervjufrågor.....	

1 Inledning

År 1951 skedde en samhällsförändring i Sverige som tidigare inte hade åstadkommit på ca ett tusen år. Sedan 1951 har Sverige präglats av religionsfrihet, som vart inrättad i den svenska lagen.¹ I dagens debatt råder det fortfarande ett meningsutbyte om religionsfriheten och dess betydelse för det svenska samhället. Men det råder även ett meningsutbyte i dagens debatt i media och på annat håll om friskolorna som nu finns utspridda runt om i landet.² Specifikt om de religiösa friskolorna vars utveckling i och med globaliseringen och mångkulturalism blivit ännu större då andra folkslag fört med sig sina egna religioner och traditioner, samtidigt som svenskar reser och utforskar världen mer än någonsin tidigare.

Debatten som råder handlar främst om den utbildning och undervisning som sker inom ramen för de religiösa friskolor som finns idag. Jenny Berglund & Göran Larsson menar att det finns skarpa motsättningar där vissa kan tycka att dessa friskolor som bedriver en konfessionell utbildning kan vara ett hot mot barnen rätt att själv välja den tro som de själva önskar. Istället kan barnen indoktrineras in ett synsätt som just den skolan eftersträvar.³ Andra röster har dock menat att friskolor ger individen än mer frihet att kunna välja den skolgång som man själv önskar, i enlighet med föräldrars rätt att välja den religiösa fostran åt sina barn, vilket också finns uttryckt i Europa konventionen.⁴

Utbildningen och undervisningen i förskolor och skolor ska vara icke-konfessionell. Det innebär att det inte får finnas religiösa inslag. De fristående förskolor och skolor som har en konfessionell inriktning får dock ha sådana inslag i utbildningen, men inte i undervisningen.⁵

Detta är en av de bestämmelser som fastslagits av skolverket angående den svenska skolans ramar för en icke-konfessionell undervisning. Detta ämne har under senare tid blivit ett föremål för en politisk debatt beträffande huruvida den religiösa friskolan bedriver en konfessionell utbildningsform, men en icke-konfessionell undervisning. Debatten som pådrivs i dagsläget diskuterar hur denna följs och vad för följder de religiösa friskolorna kan medföra. Peder Haug

---

¹<http://www.ne.se/lang/religionsfrihet>

²http://www.friskola.se/Press_opinion_Publikationer_Friskoleskolan_fakata_om_friskolor_DXNI-2165102.aspx

³ Jenny Berglund & Göran Larsson, Religiösa friskolor i Sverige, s. 53

⁴ Jenny Berglund & Göran Larsson, Religiösa friskolor i Sverige, s. 53

⁵<http://www.skolverket.se/lagar-och-regler/juridisk-vagledning/skolan-och-kyrkan-1.162940>

menar att det finns en avsikt bland hela samhället och bland alla skolor att vara till för alla med ett inkluderande fokus, att inte exkludera vissa grupper eller personer.⁶ Frågan är dock om detta åstadkommes i och med de religiösa friskolornas ”expansion”, eller om det ger en motsats effekt. Denna uppsats kommer således att försöka få en ide om vad olika lärare från både religiösa friskolor samt kommunala skolor, tycker och tänker om de religiösa friskolorna som finns och vad för uppfattning dessa har om dem.

2 Bakgrund

I bakgrunden presenteras den historiska utvecklingen gällande skolan och specifikt den religiösa friskolan, samt olika bestämmelser som råder gällande religiösa friskolor.

2.1 Svensk utbildnings historiska utveckling

Den svenska skolan hade fram till 1960-talet en konfessionell religionsundervisning som prioriterade den kristna läran och dess liturgi. Vägen mot det pluralistiska samhället började dock på allvar träda in år 1952 då det gavs tillåtelse att gå ur den svenska kyrkan, utan att behöva tillhöra ett annat samfund.⁷ Åtta år senare avskaffades den konfessionella religionsundervisningen i skolorna som tidigare innehöll både morgonbön och kristna psalmer, medan det nu innebar lika mycket utrymme för alla religioner i undervisningen.⁸

Från 1970 och fram till slutet av 1980-talet genomgick den svenska skolan en stor del politiska utredningar och diskussioner som behandlade begreppet likvärdighet och en likvärdig utbildning.⁹ Den svenska skolan gick emot en decentralisering, vilket innebar att det huvudsakliga ansvaret som staten tidigare hade, förflyttades och fördelades på kommunerna istället.¹⁰ Trots en hel del skepsis emot decentraliseringen som skulle leda till en kommunalisering av skolan av flera håll, var detta ett faktum år 1989 då den trädde i kraft. Ombildningen av skolsystemet ledde även till en ny läroplan som utkom år 1980, Lgr80. Lgr80 vände sig till skillnad från tidigare läroplaner mer till eleverna som nu skulle få ett mycket större inflytande genom att vara med och utforma mycket av sin skolgång. Även föräldrarnas

---

⁶ Peder Haug, Pedagogisk dilemma: specialpedagogik, s. 50

⁷ Jenny Berglund & Göran Larsson, Religiösa friskolor i Sverige, s. 61

⁸ Jenny Berglund & Göran Larsson, Religiösa friskolor i Sverige, s. 61

⁹ Johanna Ringarp, Professionens problematik, s. 45-46

¹⁰ <http://www.ne.se/lang/decentralisering>

delaktighet i sina elevers skolgång betonades i den nya läroplanen.¹¹ Kommunaliseringen bidrog samtidigt till att man inte såg på likvärdighetsbegreppet som man tidigare hade gjort.

Skillnaden från förr var att man nu såg att likvärdighet inte behövde betyda likadant överallt. Likvärdigheten skulle från och med nu handla om att alla barn skulle ha rätt till en utbildning som passade dem, oavsett var i landet de bodde.¹²

Utbildningen behöver följaktligen inte se likadant ut för alla eftersom behoven kan skilja sig markant från kommun till kommun.¹³

Resursfördelningen såg följaktligen annorlunda ut i och med kommunaliseringen då det inte längre var staten som skulle fördela resurserna, utan kommunerna själva fick ta över det ansvaret.¹⁴

Jämsides med dessa händelser och kommunaliseringens inträde, ökade valfriheten stort när flera friskolor startades och utbudet blev mycket större än tidigare.¹⁵ År 2010 fanns sammanlagt 1230 fristående skolor runt om i landet. Efter 2006 delades dock de fristående skolorna i tre olika kategorier där en av dessa är den konfessionell friskola.¹⁶ Detta innebar således att de kommunala skolorna fick mer eller mindre konkurrera med alla friskolor som nu fanns tillgängliga för att kunna behålla sina elever.

Bestämmelserna i dagens skollag gällande friskolor allmänt, är att dessa ska uppfylla i princip krav som gäller kommunala skolor, med ett visst undantag för just religiösa friskolor. De grundläggande bestämmelserna direkt taget ur skolverket är följande:

- Skollagens bestämmelser för fristående skolor blir till stor del desamma som för offentliga skolor. Till exempel kan de flesta skolformerna bedrivas med enskild huvudman och de nationella läroplanerna och kursplanerna ska tillämpas.
- Staten tar över vissa tillståndsbeslut och visst tillsynsansvar från kommunerna, och kommunalt ägande i fristående skolor regleras.

---

¹¹ Johanna Ringarp, Professionens problematik, s. 48-49

¹² Johanna Ringarp, Professionens problematik, s. 67

¹³ Johanna Ringarp, Professionens problematik, s. 45-51

¹⁴ Johanna Ringarp, Professionens problematik, s. 67

¹⁵ <http://www.skolinspektionen.se/sv/Om-oss/Var-verksamhet/Historik/>

¹⁶ http://www.ne.se/lang/frist%C3%A5ende-skola?i_whole_article=true

- Fristående skolor med konfessionell inriktning får inte ha konfessionella inslag i undervisningen. Däremot är de tillåtna i utbildningen i övrigt.
- En rad bestämmelser gäller nu fristående skolor, till exempel reglerna om disciplinära åtgärder, entreprenadbestämmelserna och vissa bestämmelser i förvaltningslagen. Bestämmelserna om särskilt stöd ska tillämpas i sin helhet.¹⁷

I Europakonventionen står följande vid artikel 9 om religionsfrihet:

- Var och en har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet; denna rätt innefattar frihet att byta religion eller tro och frihet att ensam eller i gemenskap med andra, offentligt eller enskilt, utöva sin religion eller tro genom gudstjänst, undervisning, sedvänjor och ritualer.¹⁸
- Friheten att utöva sin religion eller tro får endast underkastas sådana inskränkningar som är föreskrivna i lag och som i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga med hänsyn till den allmänna säkerheten eller till skydd för allmän ordning, hälsa eller moral eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter.¹⁹

Individens rätt till att fritt tycka och tänka kring de essentiella frågorna fastställs genom denna artikel.²⁰ I förhållande till skolor och friskolor innebär detta att den icke konfessionella skolan är en förutsättning och en följd utav religionsfriheten.²¹

¹⁷ http://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.126373!/Menu/article/attachment/frist.pdf

¹⁸ http://www.manskligarattigheter.se/dm3/file_archive/020521/bb9e3648d3ba4bc99876ca6c6485a221/europa501104.pdf

¹⁹ http://www.manskligarattigheter.se/dm3/file_archive/020521/bb9e3648d3ba4bc99876ca6c6485a221/europa501104.pdf

²⁰ Jenny Berglund & Göran Larsson, Religiösa friskolor i Sverige, s. 32

²¹ <http://jamterud.se/ulf/docs/publicerat/eliasson.pdf>

3 Definition av begrepp

3.1 Friskola

Nationalencyklopedin beskriver en friskola som ett lärosäte som inte tillhör det offentliga skolväsendet. Tidigare har det dock bland annat kallats för en privatskola.²² En friskola drivs även utav en ägare och inte av kommunen.²³ Bengt Persson beskriver de friskolorna som skolor som får bedriva undervisning efter ett godkännande av Skolverket att få bedriva sin skolverksamhet.²⁴

3.2 Religiös friskola

Berglund & Larsson ställer sig frågan vad en religiös friskola är och svaret som man lyckats bringa fram är att det råder skilda uppfattningar om hur man definierar dessa. Vissa religiösa friskolor ser sig själva som religiösa konfessionella friskolor som uppfostrar elever in i en religion, medan andra religiösa friskolor vill enbart ha något religiöst inslag i utbildningen utan att fostra elever in i en religion. Istället har man religionsundervisning *om* religion.²⁵

3.3 Icke-konfessionell undervisning

I nationalencyklopedin definieras begreppet konfession som ”bekännelse” och/eller ”kyrkotillhörighet”.²⁶ Icke-konfessionell undervisning betyder således att inte bekänna sig eller ledas in i någon religion i undervisningen. Istället ska man läsa och lära sig *om* alla religioner i religionsundervisningen.

---

²² http://www.ne.se/lang/frist%C3%A5ende-skola?i_h_word=religi%C3%B6s%20friskola

²³ http://www.friskola.se/Om_friskolor_Vad_ar_en_fristaende_skola_DXNI-70434.aspx

²⁴ Bengt Persson, Elevers olikheter och specialpedagogisk kunskap, s. 7

²⁵ Jenny Berglund & Göran Larsson, Religiösa friskolor i Sverige, s. 9

²⁶ <http://www.ne.se/lang/konfession>

4 Syfte

Eftersom det råder en het debatt om just religiösa friskolor, kommer syftet med denna uppsats att undersöka vad olika lärare från både kommunala skolor, samt religiösa friskolor har för uppfattning om religiösa friskolor och vad dess konsekvenser är för samhället.

5 Frågeställningar

De frågeställningar som kommer att användas för att besvara undersökningens syfte är följande:

- Vad har olika lärare för uppfattning om religiösa friskolor?
- Vad har olika lärare för uppfattning om skollagen: En konfessionell utbildning, med en icke-konfessionell undervisning?
- Anser lärarna att religiösa friskolor skapar och medför segregation eller integration?

6 Avgränsning

Denna undersökning är avgränsad till att omfatta fem olika lärares, från både religiösa friskolor samt kommunala skolor, skilda uppfattningar om religiösa friskolor och dess konsekvenser för samhället. Detta genomfördes genom ett litet empiriskt material bestående av fem intervjuer där lärares uppfattningar om religiösa friskolor visar ett mönster på vad lärare kan tycka och tänka om just religiösa friskolor.

7 Metod

I denna del presenteras uppsatsens genomförande och de val som gjorts för att uppnå syftet med undersökningen. De böcker som har använts i denna del är följande: *”Den kvalitativa forskningsintervjun”*, skriven av Steinar Kvale och Svend Brinkman. *”Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap”*, av Staffan Stukat.

7.1 Urval

Allt som oftast är det studiens syfte som blir den avgörande faktorn för vilken metod som lämpar sig bäst att använda. För att på bästa sätt komma åt syftet gjordes en kvalitativ studie med kvalitativa intervjuer där fem högstadielärare från olika skolor, (både religiösa friskolor och kommunala skolor) gav sin syn på religionsundervisningen på religiösa friskolor. Stukat understryker att arbetsredskapet (intervju) är ett av de absolut viktigaste och mest vanliga arbetsredskap som kan göras.²⁷ Att intervju lärare på både religiösa friskolor och kommunala skolor var en medveten strategi som verkställdes för att täcka en så bra bild som möjligt av hur olika lärare kan tycka och tänka om just dessa religiösa friskolor. Totalt intervjuades fem lärare varav tre arbetar på en religiös friskola medan de två andra är lärare på kommunala skolor. Lärarna kontaktades först via telefon och alla som kontaktades tackade Ja till att vara med och delta i studien. Från början var tanken att enbart intervju lärare som arbetar på religiösa friskolor, men på grund av svårigheten att hitta fler än tre stycken, intervjuades även lärare på kommunala skolor för att på så sätt kunna upptäcka fler mönster i hur lärare tycker och tänker om ämnet. Syftet är att få reda på vad olika lärare från både religiösa friskolor samt kommunala skolor, allmänt har för uppfattning om religiösa friskolor och vad de anser att dessa medför för konsekvenser. Det är dock inte möjligt att få en heltäckande bild av vad alla tänker kring ämnet.

7.2 Val av metod

Denna undersökning baserar sig på en kvalitativ metod där fem aktiva lärare från olika högstadieskolor intervjuas och delar med sig av sin uppfattning angående de religiösa friskolorna som finns runtom i landet. Stukat understryker just identifikationen av uppfattningar om ett fenomen som den kvalitativa metoden försöker att uppnå.²⁸ Syftet med metoden är inte att kunna generalisera undersökningens resultat utifrån dessa fem personers syn på fenomenet vilket kan vara en nackdel då man inte kan dra en generell slutsats, istället är det ett antal kvalitativa åsikter

---

²⁷ Staffan Stukat, Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap, s. 37

²⁸ Staffan Stukat, Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap, s. 33

och sätt att tänka som är det man fokuserar sig på. Metoden är även tidskrävande och just därför är fem personer ett rimligt antal för denna undersökning.²⁹ Även Kvale och Brinkman poängterar den kvalitativa forskningsintervjuns huvudtes och som är att försöka förstå fenomenet genom intervjupersonens livsvärld, erfarenheter och synpunkter.³⁰ Jag kommer följaktligen inte att dra en generell slutsats vad gäller högstadieläraarnas syn på religiösa friskolor eftersom det enbart är fem lärare som intervjuas, vilket gör det omöjligt att skaka fram en betecknande bild av vad lärare har för uppfattning i allmänhet. Syftet är av den orsaken enbart att kunna hitta mönster i hur lärare kan tycka och tänka vad gäller just detta fenomen vilket även Stukat påpekar.

Inom kvalitativ forskning finns det både öppna/ostrukturerade intervjuer där det ställs mer öppna frågor för att få så breda och heltäckande svar som möjligt, och styrda/strukturerade intervjuer som är noga planerade och strukturerade där frågorna ställs i ett fast schema.³¹ Kvale och Brinkman konstaterar att den kvalitativa forskningsintervjun söker förstå den intervjuades perspektiv och syn på ämnet.³² Den kvalitativa metod som jag kommer att använda mig av, kommer att utgå från halvstrukturerade intervjuer. Det vill säga en intervju som varken är öppen med stora frågor och inte heller en ”stängd” sådan med schemalagda frågor som förväntar sig specifika svar. Den halvstrukturerade intervjun ger mig som intervjuare möjlighet att använda schemalagda och välplanerade frågor som senare kan leda till nya utvecklande frågor beroende på intervjupersonens svar. Jag får således möjlighet att utveckla nya tankar och idéer under själva intervjun utan att låsa mig fast vid en speciell struktur.³³ Intervjun har på detta vis bibehållit de planerade frågorna samtidigt som nya frågor lades till under själva samtalet och som medverkat till att behålla detta samtal mer levande.

---

²⁹ Staffan Stukat, Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap, s. 34

³⁰ Kvale & Brinkman, Den kvalitativa forskningsintervjun, s. 17

³¹ Staffan Stukat, Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap, s. 38-39

³² Kvale & Brinkman, Den kvalitativa forskningsintervjun, s. 39

³³ Kvale & Brinkman, Den kvalitativa forskningsintervjun, s. 39-41

7.3 Genomförande

Jag valde att först ringa till olika lärare genom de olika skolornas hemsidor. Lärarna kontaktades och fick genom det första samtalet via telefon ett tydliggörande om vad detta gäller, vad det handlar om samt vad syftet med själva arbetet är. Kvale och Brinkman betonar vikten av informationen som deltagarna ska kunna ta del av redan från början.³⁴ Kvale och Brinkman framhåller även att information om konfidentialitet är av yttersta vikt. Konfidentialitet innebär att jag från första början är tydlig, inte enbart med presentationen av studiens syfte, utan även tydlig med vem som kommer att få tillgång till intervjun, intervjupersonernas rätt till anonymitet, hur studien kommer att publiceras samt informanternas tillgång till den.³⁵ Även Stukat belyser detta och delar den åsikten att alla som berörs av studien bör få tillräcklig information om allt som ska undersökas, vilket han kallar för informationskravet, allt bör således beskrivas för alla deltagare i studien och om det eventuellt kan medföra några risker.³⁶ Allt detta talade jag om för alla intervjupersoner, och försäkrade dem att det endast är jag som kommer att ha tillgång till all information, och att de på så sätt förblir anonyma genom hela studiens gång. Vid det första telefonsamtalet tillfrågades även informanterna om var själva intervjun ska ske och alla intervjupersoner som uppsöktes valde sina egna arbetsplatser. Stukat uppmärksammar informanternas roll i detta och menar att den intervjuade bör välja tid och plats för att få en så ostörd och trygg miljö som möjligt.³⁷ Under intervjuerna spelades hela samtalet in i samtycke med alla de intervjuade som deltog, för att inte anteckna under samtalet. Det är viktigt att ha full fokus på svaren som ställs och på så sätt kunna ställa relevanta följdfrågor i linje med undersökningens syfte. Efter varje intervju skrevs allt som hade spelats in ned för att senare kunna analyseras. Transkribering av intervjuerna är väldigt tidskrävande och av den orsaken är det viktigt att man använder rätt analysmetod för att kunna välja ut det viktiga medan man kan se bort från det som man anser inte har ett så stort värde för uppsatsen.

---

³⁴Kvale& Brinkman, Den kvalitativa forskningsintervjun, s. 87

³⁵Kvale& Brinkman, Den kvalitativa forskningsintervjun, s. 87

³⁶Staffan Stukat, Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap, s. 131

³⁷Staffan Stukat, Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap, s. 40

7.4 Etik

För att öka kvalitén på undersökningen är det viktigt att man som skribent ställer sig en rad olika frågor som man ständigt bör reflektera över i takt med dessa intervjuer som genomförs. Dessa frågor är ett sätt att diskutera och analysera denna kvalitativa studies pålitlighet och sanningshalt.³⁸ Hur pålitlig är denna studie? Vilka brister har den? Är intervjuerna korrekt genomförda? Har jag tolkat det informanterna sagt på ett korrekt sätt, eller har jag missbedömt eller missuppfattat vissa aspekter? Det är följaktligen viktigt att hela tiden komma ihåg att detta är en relativt liten undersökning som baserar sig på endast fem yrkesverksamma lärares uppfattningar om den religiösa friskolan. Inga generaliseringar kan göras eftersom studien är till en viss del begränsad och täcker således inte alla lärares uppfattningar, utan endast fem stycken. Stukat uppmärksammar detta med begreppet reliabilitet, som betyder tillförlitlighet eller mät noggrannhet.³⁹ Eftersom studien endast täcker fem lärares uppfattningar om den religiösa friskolan, har undersökningen låg reliabilitet eftersom mätningen eller undersökningen inte täcker alla lärares uppfattningar utan bara en liten del. Dessutom kan jag möjligtvis ha tolkat dessa fem intervjupersoners svar felaktigt, felskrivning mm. vilket leder till denna låga reliabilitet i undersökningen.⁴⁰

Ett annat begrepp som Stukat belyser är validitet som innebär mätning av rätt sak. Det är således viktigt att jag även ifrågasätter personens utlåtanden. Talar de sanning? Intervjuar jag rätt personer? Varför intervjuar jag just dessa personer? Detta betyder att denna undersökning som baserar sig på dessa intervjupersoner kan ha mätts eller undersökts på fel sätt.⁴¹ Ännu ett begrepp som lyft fram är generaliserbarhet. Som tidigare nämnt är det nästintill omöjligt att generalisera eller dra någon slutgiltig slutsats vad gäller lärares uppfattningar om religiösa friskolor eftersom det endast är fem yrkesverksamma lärare som intervjuas. Utifrån denna studie kan man dock finna mönster som kan vara till hjälp för att se hur lärare kan tycka och tänka om ämnet utan att generalisera.⁴² Genom att jag tänker kring dessa frågor som jag ställer mig själv, ökar trovärdigheten i arbetet eftersom att jag är medveten om vilka strategiska val som har gjorts.

---

³⁸ Staffan Stukat, Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap, s. 130

³⁹ Staffan Stukat, Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap, s. 125

⁴⁰ Staffan Stukat, Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap, s. 126

⁴¹ Staffan Stukat, Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap, s. 125-127

⁴² Staffan Stukat, Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap, s. 129

8 Tidigare forskning

Den konfessionslösa undervisningen i den svenska skolan har sedan friskolereformen varit en omdebatterad fråga bland många forskare. Det har gjorts en del tidigare forskning om bland annat olika kristna skolor som till exempel Katarina skolan i boken *”Religiösa friskolor i Sverige”*. Olika lärares åsikter och uppfattningar om religiösa friskolor har dock inte fått någon utrymme tidigare i undersökningarna och just av den orsaken kan denna uppsats behövas. Några av de forskare som skriver om religiösa friskolor finns i boken *”Religiösa friskolor i Sverige”* vars redaktörer är Jenny Berglund och Göran Larsson.

Varför religiösa friskolor har uppkommit, kan bero på flera olika orsaker som gör att föräldrar väljer att placera sina barn på en religiös friskola. Utanförskap i den kommunala skolan för elever och föräldrar som tillhör etniska och religiösa minoriteter kan vara en orsak som medverkar till att föräldrar som känner en viss oro för ens barn på grund av att barnen just betraktas som en minoritet på den kommunala skolan.⁴³ I boken *”Religiösa friskolor i Sverige”* ges en bild av vad en religiös friskola är, vad som driver föräldrar att välja dessa skolor till sina barn och hur dessa skolor fungerar. Enligt pedagogen Ajagán-Lester kan minoritets elever klassas som ”elever med behov av särskilt stöd” och man skapar på så sätt detta utanförskap eftersom man utesluter dessa från att ses som ”en i mängden”.⁴⁴ Således kan missnöjet med vistelsen på den kommunala skolan medverka till att föräldrar väljer att placera sina barn på religiösa friskolor. Berglund & Larsson menar dock att många av de som flyttar sina barn från kommunala skolor till religiösa friskolor är oftast de invandrargrupper som inte vill att deras religiösa normer och värderingar ska urholkas. ”För att skapa trygghet och gemenskap är det många ”invandrare” som har strävat efter att återskapa miniatyrkopior av sina ursprungliga hemländer”.⁴⁵

Många som har invandrat till Sverige väljer således att bevara sin egen kultur och religion genom dessa religiösa friskolor. Bevarandet av tron samt religiösa riter som till exempel mat, klädsel

---

⁴³ Jenny Berglund & Göran Larsson, *Religiösa friskolor i Sverige*, s. 11-12

⁴⁴ Jenny Berglund & Göran Larsson, *Religiösa friskolor i Sverige*, s. 12

⁴⁵ Jenny Berglund & Göran Larsson, *Religiösa friskolor i Sverige*, s. 12

och relationer är några av många aspekter som den religiösa friskolan tar hänsyn till, vilket skiljer sig en del från den kommunala skolan.⁴⁶

Malin Löfstedt undersöker i boken *”Religiösa friskolor i Sverige”*, hur den humanistisk-kristna profilen på Katarinaskolan skolan i Uppsala uttrycks i det vardagliga arbetet, och om det således går att kalla skolan för icke-konfessionell med den kristna profilen man har.⁴⁷

I en intervju som Löfstedt gör med Katarinaskolans grundare belyser dessa hur allt började och hur dess kristna bakgrund varit en drivkraft i starten av skolan. Önskan att få driva en skola med en personlig karaktär var den största drivkraften enligt dem.⁴⁸ Trots kopplingen som skolan har till den kristna tron, betonar dess grundare humanism som minst lika viktig del i skolan med människans unika värde, möjlighet och frihet som prioritet, vilket även kristendomen poängterar då människans är Guds avbild.⁴⁹ Man poängterar av den orsaken, kulturarvet i all undervisning, som man menar är en mänsklig konstruktion. Människan står alltid i centrum i all undervisning, vilket man kallar för humanstudier. Man betonar även att religion och vetenskap står nära varandra då människan bör söka sanning på flera arenor.⁵⁰ Katarinaskolan menar att den kristna profilen som man har innebär en kristen inspiration, inte en kristen konfession. Kristen inspiration belyser tanken om att människan är skapad till Guds avbild så som tidigare nämnt, vilket betyder kristen värdegrund som betonar människors likavärde och kärleken människor emellan. Den tanken innebär inte att man inte undervisar om andra religioner menar skolan, skolan menar istället att man inte undervisar i religion, utan om religion.⁵¹ Löfstedt skriver dock att skolverkets bedömning av skolan är att den är konfessionell, alltså med en religiös inriktning trots att dess grundare bedömer skolan som icke konfessionell. Dock är det flera punkter som skolverket använder för vad som ska klassas som konfessionell eller icke konfessionell, och enligt dessa punkter bedöms skolan som en konfessionell skola, detta trots att punkterna kan vara otydliga, ex: ordningsregler och speciella regler för mat och klädsel.⁵² Frågan är dock vad som ska klassas som en konfessionell skola menar Löfstedt då en skola med vissa religiösa inslag (se

---

⁴⁶ Jenny Berglund & Göran Larsson, *Religiösa friskolor i Sverige*, s. 13-14

⁴⁷ Jenny Berglund & Göran Larsson, *Religiösa friskolor i Sverige*, s. 171

⁴⁸ Jenny Berglund & Göran Larsson, *Religiösa friskolor i Sverige*, s. 171-172

⁴⁹ Jenny Berglund & Göran Larsson, *Religiösa friskolor i Sverige*, s. 173

⁵⁰ Jenny Berglund & Göran Larsson, *Religiösa friskolor i Sverige*, s. 174-175

⁵¹ Jenny Berglund & Göran Larsson, *Religiösa friskolor i Sverige*, s. 176-178

⁵² Jenny Berglund & Göran Larsson, *Religiösa friskolor i Sverige*, s. 179-181

Katarinaskolan) kan bedömas som en konfessionell skola, trots att den betonar allsidighet och saklighet i undervisningen och följer läroplanen till punkt och pricka.⁵³

I boken *"Religiösa friskolor i Sverige"* lyfts olika perspektiv vad gäller religiösa friskolor fram, och det förs således en kritisk diskussion i boken beträffande ämnet genom flera forskare. En av dessa forskare heter Guadalupe Francia som resonerar för likvärdigheten genom dessa religiösa friskolor. Francia som hänvisar till Frasers argument, menar att garanti av rättvisa kräver en valfrihet i att kunna välja det som man anser är bra.⁵⁴ Etableringen av religiösa friskolor kan på så sätt ses som ett sätt att bekämpa den segregation som utmärkte Sverige efter andra världskriget fram till slutet av 1980-talet. Dessutom är det även ett sätt att skapa just denna sociala rättvisa.⁵⁵ Francia menar att statens politiska beslut i att godkänna religiösa friskolor trots starkt motstånd från de kommunala skolorna kan ses som ett sätt att skapa en kulturell rättvisa för dessa minoritetsgrupper.⁵⁶ Francia som refererar till Benhabib menar samtidigt att skollagen tydligt understryker vikten av en likvärdig utbildning som bör gälla för både friskolor och kommunala skolor.⁵⁷ Frågan som Francia belyser är huruvida de religiösa friskolorna ska betraktas. Strävan efter en likvärdig utbildning samt en strävan efter respekt för kulturella skillnader i och med mångfalden är det som bör lyftas fram och föras samman menar hon.⁵⁸ En annan forskare vid namn Elisabeth Gerle uppmärksammar skillnaderna som råder mellan de olika religiösa friskolorna. Två kristna friskolor kan vara mycket olika menar hon och belyser samtidigt att den konfessionella olikheten kanske inte behöver vara det absolut viktigaste, istället är det strävan efter demokratin och de mänskliga rättigheterna som man bör värdesätta högst.⁵⁹

En forskningsrapport med rubriken "Konkurrens mellan skolor – för barnens skull", skriven av Fredrik Bergström och Mikael Sandström belyser de positiva aspekterna vad gäller friskolorna och den konkurrens som det har fört med sig. Sedan friskolereformen har antal friskolor ökat hastigt och siffrorna från år 1992 fram till 1998 vad gäller friskolor ökade från ca 100 till 331

---

⁵³ Jenny Berglund & Göran Larsson, *Religiösa friskolor i Sverige*, s. 186-187

⁵⁴ Jenny Berglund & Göran Larsson, *Religiösa friskolor i Sverige*, s. 28

⁵⁵ Jenny Berglund & Göran Larsson, *Religiösa friskolor i Sverige*, s. 29-30

⁵⁶ Jenny Berglund & Göran Larsson, *Religiösa friskolor i Sverige*, s. 29

⁵⁷ Jenny Berglund & Göran Larsson, *Religiösa friskolor i Sverige*, s. 33

⁵⁸ Jenny Berglund & Göran Larsson, *Religiösa friskolor i Sverige*, s. 41

⁵⁹ Jenny Berglund & Göran Larsson, *Religiösa friskolor i Sverige*, s. 75

stycken, samtidigt som elevantalet också ökar.⁶⁰ Författarna medger att en konkurrens har skapats i takt med expansionen av friskolor där skolor, för att de ska kunna leva vidare, måste värna om de elever man har samtidigt som man strävar efter att kunna få in fler elever. De resurser som således används för att fånga eleverna till skolorna kan vara direkt avgörande vilket på så sätt kan leda till en skola med bättre resurser för alla elever. Konkurrensen kan även leda till en löneökning för lärare som dock kan ha negativa konsekvenser då vissa skolor hamnar efter i utbildningen.⁶¹ Huvudtesen med denna rapport är att den visar hur betydelsefull konkurrensen är mellan skolorna för eleverna eftersom konkurrensen har en tendens att få skolledning att börja agera och sätta upp mål för att använda tillräckligt resurser som värnar om de elever man har, samtidigt som fler kan söka sig till skolan. Konkurrensen är således bra även för de kommunala skolorna och inte endast för friskolorna.

Jan Samuelsson är en annan författare som skriver om de religiösa friskolorna i Sverige. Författaren har en doktorsexamen i religionshistoria med inriktning islam, och är även en verksam författare.⁶² I boken *”Muslimers möte med svensk sjukvård och skola”* beskriver författaren bland annat de muslimska friskolorna och den funktion det fyller för såväl muslimer som för andra icke muslimer. För muslimska föräldrar fyller de muslimska friskolorna en viktig funktion, inte enbart på grund av den religiösa tillhörigheten som man gärna vill värna om, utan mer om kulturen man egentligen tillhör utifrån ursprungslandet. I Samuelssons undersökning av muslimska friskolor belyses föräldrarnas val samt de svårigheter de ställs inför i val av skola för dess barn. I en undersökning genomförd av skolverket år 1997 synliggörs de konfessionella friskolorna, och mer specifikt de muslimska friskolor som enligt denna undersökning kan vara ett sett att segregera skolan då den istället för att värna om det svenska språket kan prioritera det arabiska språket samt den arabiska kulturen, vilket skulle separera befolkningen ännu mer.⁶³ Det viktigaste som dock lyfts fram och som avser friskolorna är dess undervisning i huvudämnen exempelvis svenska, matematik och engelska eftersom det utan dessa kärnämnen skapas en klar segregation i det svenska samhället.⁶⁴

---

⁶⁰ Fredrik Bergström & Mikael Sandström, *Konkurrens mellan skolor – för barnens skull!* s. 3

⁶¹ Fredrik Bergström & Mikael Sandström, *Konkurrens mellan skolor – för barnens skull!* s. 5-6

⁶² Jan Samuelsson, *Muslimers möte med svensk sjukvård och skola*

⁶³ Jan Samuelsson, *Muslimers möte med svensk sjukvård och skola*, s. 130-133

⁶⁴ Jan Samuelsson, *Muslimers möte med svensk sjukvård och skola*, s. 161

Föräldrars val av friståendeskolor är en avhandling skriven av Jan Damgren vars syfte är att studera vem som väljer en fristående skola, varför man gör det, samt hur fyra utvalda kommuner förhåller sig till föräldrars val av fristående skola.⁶⁵ I boken redovisas den historiska utvecklingen för den svenska skolan med inriktning på friskolor och det fastslås att mycket av den lärdom som finns om friskolor kommer främst från de statliga utredningar som gjorts. 2002 fanns det således inte lika mycket tidigare forskning att tillgodose sig likt idag eftersom ämnet blommat upp ytterligare i takt med mångkulturalismen som präglade Sverige de senaste åren.⁶⁶ Damgren skriver dock att 1969 års läroplan som ändrade ämnet ”kristendomsundervisning” till ”religionskunskap”, skapade en stor oro för alla kristna som kände att dess värderingar och principer stod på spel, vilket ledde till att många människors vilja att ansluta sig till en skola med kristna värderingar.⁶⁷ För att bevara det kristna arvet, samt ”skydda” barnen genom att välja pedagogik, valde många föräldrar att vara en del av fristående skolor.⁶⁸ Damgren menar att många föräldrar väljer att visa lojalitet till gruppen man tillhör i valet av fristående skola.⁶⁹ Det bevisas också utifrån Damgrens studie, att föräldrar är den mest engagerade gruppen i fristående skolor, och oftast är det just föräldrar som är med och startar dessa skolor på grund av flera orsaker som till exempel: skolans särskilda profil, liten skola med små klasser, ingen mobbning, ett gott rykte, att skolan arbetade med att utveckla barnens personlighet, samt stort inflytande för föräldrar, för den kristna skolan som är en av de fyra fristående skolor som han lyfter fram, är den kristna profilen särskilt viktig för föräldrar som väljer att placera sina barn där.⁷⁰ Damgren menar med sin studie att många föräldrar söker ett inflytande över barnens skolgång, vilket de inte riktigt kan ha i en kommunal skola. En stor och viktig aspekt som Damgren kommer fram till utifrån denna studie, är att det oftast finns en bild av segregering i den fristående skolan då elever inte lär sig att vara tillsammans med andra elever, och ta hänsyn till andra ”annorlunda” människor. Föräldrar som deltagit i studien har istället känt utanförskap för barnen i den kommunala skolan vilket har lett till att man valt att placera dem i en fristående skola. En kommunal skola fyller inte riktigt kraven hos väldigt många.⁷¹

---

⁶⁵ Jan Damgren, *Föräldrars val av fristående skolor*, s. 16

⁶⁶ Jan Damgren, *Föräldrars val av fristående skolor*, s. 59

⁶⁷ Jan Damgren, *Föräldrars val av fristående skolor*, s. 60

⁶⁸ Jan Damgren, *Föräldrars val av fristående skolor*, s. 61

⁶⁹ Jan Damgren, *Föräldrars val av fristående skolor*, s. 73

⁷⁰ Jan Damgren, *Föräldrars val av fristående skolor*, s. 122-126

⁷¹ Jan Damgren, *Föräldrars val av fristående skolor*, s. 174-177

9 Teorianknytning

I denna del kommer den teoretiska referensramen där Peder Haugs (Professor), modell om social rättvisa, kompensatorisk lösning, demokratiskt deltagar perspektiv, samt synen på begreppet integrering och uppdelningen som sker genom att dela detta begrepp till segregering och integrering samt inkluderande integrering att presenteras.

9.1 Social rättvisa

Peder Haug närmar sig begreppet social rättvisa genom att ta fasta på värdegrunden som med målsättningen att ha en likvärdig utbildning för alla barn på lika villkor även om det råder skillnader i begåvning, intressen etc., ger en förståelse för varför begreppet är så centralt i sammanhanget.⁷² Peder Haug medger att förståelsen för och betydelsen av begreppet social rättvisa har varierat från en tid till en annan och för att tydliggöra detta kan man enligt Haug dela upp den i fyra olika definitioner som har överlappat varandra genom tiden, men mycket av det gamla har dock fastnat kvar i vårt moderna tänk menar Haug.⁷³ Den första definitionen antydde *formell rätt till utbildning, men inte till samma utbildning*.⁷⁴ Vilket betydde att människor som fann svårigheter i utbildningen, inte hade rätt till den. För att komplettera denna definition, utkom en annan ungefär under samma period och som påpekade att alla bör ha formell rätt till samma utbildning.⁷⁵ Denna definition medverkade till utbildning på lika villkor, men det medverkade samtidigt till att de som kunde prestera och var duktiga kom längst och utvecklade sig, medan elever med svårigheter kunde lätt hamna efter eftersom undervisningen aldrig kunde anpassa sig efter deras behov.⁷⁶ Haug menar att om formell lika tillträde till utbildningen är det enda kriteriet, kommer det innebära att alla oavsett bakgrund, tillhörighet, förutsättningar och intressen mm, få samma undervisning.⁷⁷ Detta vänder sig Haug emot eftersom det skulle kunna skapa ett "vi och dem" tänk i skolan, där elever med den kulturella hegemonin, det vill säga elever vars värderingar och kultur är den dominerande, blir favoriserade medan andra elever kan ses som minoritetsgrupper, vilket skulle upplevas besvärligt för både skolan och för dessa elever.⁷⁸ Sökandet efter den sociala rättvisan fortsätter dock med tiden och en tredje och fjärde

---

⁷² Peder Haug, Pedagogisk dilemma: specialundervisning, s. 11

⁷³ Peder Haug, Pedagogisk dilemma: specialundervisning, s. 12

⁷⁴ Peder Haug, Pedagogisk dilemma: specialundervisning, s. 12

⁷⁵ Peder Haug, Pedagogisk dilemma: specialundervisning, s. 12-13

⁷⁶ Peder Haug, Pedagogisk dilemma: specialundervisning, s. 14

⁷⁷ Peder Haug, Pedagogisk dilemma: specialundervisning, s. 14

⁷⁸ Peder Haug, Pedagogisk dilemma: specialundervisning, s. 14

definition som hör väldigt mycket ihop och uttrycks på följande sätt: "Av var och en efter förmåga, till var och en efter behov".⁷⁹ Det vill säga allas rätt till utbildning efter dess behov och förutsättningar är det som prioriteras.

9.2 Kompensatorisk lösning

För att nå målet med utbildning till alla efter behov, har det funnits en kompensatorisk lösning som bygger på att hjälpa individen genom att tillsätta extra resurser i utbildningen för att stärka de svaga punkterna hos eleven.⁸⁰ För att använda sig av denna lösning krävs en kartläggning av elevernas starka respektive svaga sidor vilket många gånger har lett till att man genom denna kartläggning har satt en diagnos på individer för att markera vad dessa behöver hjälp med extra tydligt.⁸¹ Haug belyser de osäkra diagnoserna som kan göras och som senare kan leda till att barn blir stigmatiserade och särbehandlade. Haug skriver vidare att elever som blir diagnostiserade hamnar allt som oftast utanför den vanliga klassen och har oftast väldigt svårt att ta sig tillbaka till den då eleven riskerar att leva upp till denna diagnos om den nu är satt på felaktiga grunder. För att skapa den sociala rättvisan är den kompensatoriska lösningen väldigt riskfylld menar Haug, och leder allt som oftast till mindre bra resultat.⁸²

9.3 Det demokratiska deltagarperspektivet

Ett annat alternativ för att skapa den sociala rättvisan är det demokratiska deltagarperspektivet.⁸³ Haug tar fasta på att redan hos John Dewey fanns det demokratiska deltagarperspektivet på utbildningen och som innebär att alla grupper för att nå en demokratisk grund, går i samma skola.⁸⁴ Detta innebär att alla grupper i samhället på en skola, en arena innebär förminskande av avstånd mellan människorna och mellan de olika grupper som kan finnas i varje samhälle. Det ska således inte finnas privata skolor där vissa elever blir placerade i menar Haug. Haug belyser även det som skapas utifrån denna inkluderande skola som alla får plats i, vilket är gemensamma intressen mm. som senare leder till en bättre balans i samhället.⁸⁵ Genom att se olikheten som något som finns och något som inte är "konstigt" skapas respekten och toleransen för alla olikheter som finns i samhällets olika grupper mellan alla människor. Detta leder senare till en

---

⁷⁹ Peder Haug, Pedagogisk dilemma: specialundervisning, s. 14

⁸⁰ Peder Haug, Pedagogisk dilemma: specialundervisning, s. 15

⁸¹ Peder Haug, Pedagogisk dilemma: specialundervisning, s. 15

⁸² Peder Haug, Pedagogisk dilemma: specialundervisning, s. 15-16

⁸³ Peder Haug, Pedagogisk dilemma: specialundervisning, s. 17

⁸⁴ Peder Haug, Pedagogisk dilemma: specialundervisning, s. 18

⁸⁵ Peder Haug, Pedagogisk dilemma: specialundervisning, s. 18

acceptans av att människor är olika och har olika behov, utan att behöva separera dessa grupper från varandra. Det är istället mycket mer givande att kunna mötas på samma arena för att uppnå social rättvisa med en skola som är till för alla oavsett gruppstillhörighet eller svårighet, *"Instruktionen ska bemästra heterogenitet och pluralism"*.⁸⁶ Huvudtanken är således att ingen grupp dominerar över en annan grupp, eftersom alla grupper finns på samma institution och samma åtgärder tas för alla grupper.

9.4 Integrering

Begreppet integrering har som nämnts tidigare i uppsatsen, en mängd betydelser och tolkningar, beroende på vilka förhållanden det är. Det handlar allt som oftast om olika grader av samtycke vad gäller integrering och det finns sällan ensidiga tolkningar för vad integrering är då själva begreppet är väldigt bred och öppet.⁸⁷ På grund av detta har människor olika åsikter beträffande specialskolor allmänt, vissa kan tycka att dessa är ett sätt att segregera samhället och eleverna genom att särskilja dem, medan andra kan tycka att detta är precis tvärtom då specialskolor kan vara ett sätt att skapa integrering för elever eller grupper som kan känna sig utanför i den vanliga skolan. Haug lyfter begreppet integrering och försöker samtidigt ge en nyanserad bild av den genom att använda begreppen segregering och inkluderande integrering där han jämför både riktningarna.⁸⁸

9.5 Segregerande integrering

Den segregeringande integreringen betecknar Haug som specialundervisningens ursprung.⁸⁹ Huvudtesen för denna inriktning är att barn är olika, har olika förutsättningar och olika behov. Flera alternativ i undervisningen är därför en styrka för att bemöta denna olikhet på bästa sätt i både hur undervisning sker samt vad det innehåller. Ett citat som lyfts fram och som beskriver den segregeringande integreringens huvudtankar är: *"Det centrala är att man hittar den optimala miljön för den enskilda eleven"*.⁹⁰ Utifrån de diagnoser som fastställs av sakkunniga, kan man mer precist veta vad elever är i behov av och på så sätt kunna utgå från de förutsättningar som finns.⁹¹ Målet med den segregeringande integreringen är att kunna ge en individanpassad

---

⁸⁶ Peder Haug, Pedagogisk dilemma: specialundervisning, s. 18-19

⁸⁷ Peder Haug, Pedagogisk dilemma: specialundervisning, s. 19

⁸⁸ Peder Haug, Pedagogisk dilemma: specialundervisning, s. 19-20

⁸⁹ Peder Haug, Pedagogisk dilemma: specialundervisning, s. 20

⁹⁰ Peder Haug, Pedagogisk dilemma: specialundervisning, s. 20

⁹¹ Peder Haug, Pedagogisk dilemma: specialundervisning, s. 20-21

kompensatorisk lösning för att på bästa möjliga vis väva in elever som är utanför på grund av olika svårigheter och lyfta de ett snäpp.⁹² Det optimala för vissa elever blir således att plockas ut från den ordinarie klassen eller till och med skolan för att finna en bättre miljö som den kan anpassa sig till och på så sätt även prestera bättre i. Haug understryker dock farligheten med den segregande integreringen eftersom diagnostiseringen många gånger görs på felaktiga grunder då det är väldigt svårt att bedöma vad just den eleven är i behov av, tidigare värderingar blir många gånger det som avgör.⁹³ Den sociala rättvisan försöker man således uppnå genom den segregande integreringen och det kompensatoriska perspektivet som går hand i hand.⁹⁴

9.6 Inkluderande integrering

Inkluderande integrering är det andra begreppet som lyfts fram av Haug och som poängterar det inkluderande synsättet och upphäver all specialundervisning som finns. Inkluderande integrering har som syfte att etablera skolan och undervisningen i en demokratisk anda med lika rätt till deltagande för alla oavsett orsak. En rättvis utbildning för eleverna är att dessa elever får arbeta på samma villkor och bemöta de skillnader som råder mellan varandra utan att bli stigmatiserade och segregerade från det "normala".⁹⁵ Haug belyser den samhällsgemenskap utifrån den inkluderande integreringen där alla oavsett intresse, tillhörighet och prestationsförmåga mm, undervisas under samma tak. Det är just under en sådan miljö som den sociala träningen kommer till uttryck och där även olikheten bland eleverna synliggörs utan att man lägger för stor vikt på olikheten. Flera grupper blir således en gemensam grupp med olika individer, istället för att särskilja dessa individer och grupper från varandra.⁹⁶ Det är dock viktigt att alla lärare har tillräckliga kunskaper för att bemöta alla dessa olikheter som finns i klassrummet på bästa möjliga sätt.⁹⁷

Denna modell som Peder Haug presenterar är applicerbar i denna studie av den orsaken att Haug medger två olika perspektiv på integreringen och på hur social rättvisa bör uppnås. Dessa två perspektiv som Haug lyfter fram och belyser kan ses som ett sätt att förstå eller bilda sig en uppfattning om de religiösa friskolorna medför en segregande integrering med ett

---

⁹² Peder Haug, Pedagogisk dilemma: specialundervisning, s. 21

⁹³ Peder Haug, Pedagogisk dilemma: specialundervisning, s. 20-22

⁹⁴ Peder Haug, Pedagogisk dilemma: specialundervisning, s. 21

⁹⁵ Peder Haug, Pedagogisk dilemma: specialundervisning, s. 21

⁹⁶ Peder Haug, Pedagogisk dilemma: specialundervisning, s. 21-22

⁹⁷ Peder Haug, Pedagogisk dilemma: specialundervisning, s. 22

kompensatoriskt deltagarperspektiv, eller om dessa i demokratisk anda medför en inkluderande integrering genom det demokratiska deltagarperspektivet. En likvärdig utbildning är a och o för att uppnå socialrättvisa, frågan är dock om det går att uppnå socialrättvisa när man har ett ”vi och dem” tänkande och där den religiösa friskolan blir den minoritet som skiljer sig från resten av samhället.

10 Analys och resultatredovisning

I denna del kommer de fem lärares uppfattningar om religiösa friskolor att lyftas fram och presenteras. Uppfattningarna kommer även att analyseras och summeras under varje del.

Resultatet kommer att delas upp i tre olika rubriker där den första behandlar de olika lärarnas allmänna syn på religiösa friskolor, vad en sådan skola innebär för just dem samt vilka för och nackdelar de ser med dessa skolor. Under den andra delen kommer synen på den konfessionella utbildningen med den icke konfessionella undervisning att belysas och slutligen redovisas vad dessa intervjuade lärare anser vara segregande eller inkluderande.

För att tydliggöra och inte blanda ihop de olika lärares uppfattningar om religiösa friskolor, kommer de tre lärare som arbetar på religiösa friskolor att presenteras först under varje del. De två andra lärarnas uppfattningar kommer att komma därefter för att även se om det råder likheter eller skillnader mellan dessa fem lärare.

Lärarna kommer att presenteras som: lärare 1, lärare 2, lärare 3, lärare 4 och lärare 5.

10.1 Religiösa friskolor

Lärare 1 arbetar på en religiös friskola i ett invandrartät område söder om Stockholm. Läraren har också varit en del av skolan sedan den startade och lyfter av den anledningen starten av skolan och hur allt egentligen började. *Lärare 1* lyfter fram ryktet bland de kommunala skolor som fanns i området och menar att den inte var så bra så som den tidigare hade varit, där allt mer statistik visade på försämrade resultat för eleverna, stor anledning kan den stora intagningen av invandrare till området ha varit menar läraren. Många föräldrar som hade bott i området väldigt länge, ville göra något åt situationen och en religiös friskola startades med syfte att bedriva en bra och kvalitativ undervisning, och en skola som skulle stärka barnens kristna tro och lära menar *lärare 1*.

Vi var en grupp personer som verkligen brann för att dels erbjuda en bra undervisning och samtidigt erbjuda våra barn och ungdomar i området fäste i deras identitet som är den syrianska, och i den identiteten ingår, som jag ser det tre delar och det är vår kristna tro, vårt arameiska språk och vår kultur, hela den kulturella delen. Vi försökte av den orsaken slå in de tre delarna i skolan, i den här profilen. Så att för mig, en kristen friskola är en skola som både värnar om bra undervisning men också erbjuder en bra fostran för barnen för det ingår i den här kristna profilen, att man fostrar barnen utifrån självklart läroplanen som är grunden i alla skolor, men även bibeln för att vi märker att både läroplanen och bibelns värdegrund och värderingar är sammankopplade med varandra. Så för mig handlar det om både bra undervisning och en bra fostran.⁹⁸

Lärare 1 påpekar att bevarandet av den syrianska identiteten där tro, språk och kultur ingår i, tillsammans med en kvalitativ undervisning och en bra fostran, är det som utgör den religiösa friskolan. Läraren menar att detta också är den stora fördelen med religiösa friskolor eftersom man genom den religiösa friskolan, både värnar om en kvalitativ undervisning som följer läroplanen, samtidigt som man värnar om den identitet, och tro som man har och som dessutom har väldigt mycket gemensamt med den svenska läroplanen. Läraren ser i och med detta nästan inga nackdelar med vad religiösa friskolor kan skapa eller föra med sig, utan lyfter endast fram fördelar.

Även *Lärare 2* som arbetar på en högstadieskola med en religiös inriktning i de centrala delarna av Stockholm är inne på samma linje vad gäller definitionen av vad en religiös skola egentligen är, vilket han jämför med en vanlig kommunal skolas undervisning. Läraren menar dock att den religiösa friskolan är en skola vars profil uttrycks i klarhet i utbildningen genom olika religiösa ritualer. Det vill säga en skola med vanlig undervisning, men med en religiös profil som genomsyrar utbildningen menar läraren.

En religiös friskola är en skola som driver vanlig undervisning men med en utbildning som präglas av en specifik religiös människosyn/livssyn.⁹⁹

Lärare 2 lyfter till skillnad från *Lärare 1*, fram både för och nackdelar när det gäller de religiösa friskolorna och vad dessa eventuellt kan skapa och leda till. Läraren menar att elever som inte passar in, eller inte känner sig sedda och hörda i den kommunala skolan kan istället finna en grupp att tillhöra genom den religiösa friskolan. Läraren fastslår samtidigt att problemet och den stora nackdelen att det alternativ som kommer upp genom den religiösa friskolan, drar endast till

---

⁹⁸ Lärare 1

⁹⁹ Lärare 2

sig elever med en tro som stämmer väl överens med den profil som skolan stoltserar med, vilket också har lett till att det endast finns muslimer i muslimska friskolor och kristna i kristna friskolor etc.

Fördelen är att de kan erbjuda ett alternativ till den kommunala skolan. De ger en undervisning som även innefattar frågor som kanske inte alltid tas upp i den vanliga skolan. Nackdelen är att religiösa friskolor är generellt uppdelade efter religion. I muslimska friskolor går muslimer och i kristna friskolor är eleverna för det mesta kristna. Det finns ingen naturlig blandning av människor som det normalt finns i kommunala skolor.¹⁰⁰

Läraren menar att homogena klasser med en viss typ av elever inte är det ultimata i samhället, eftersom eleverna inte får utbyte av andra perspektiv. Dessutom blir olikheten utanför skolans ramar, något som man föraktar och tar ett steg ifrån då det riktiga mötet med olikheten, med det som är annorlunda inte riktigt finns menar läraren. Lärarens huvudpoäng är att frukten av en naturlig blandning i skolan eller klassen, visar sig och blommar upp i samhället där individerna inte lever i en instängd värld, utan möter alla olikheter som finns i samhället. Denna naturliga blandning behöver dock inte vara en garanti på en kommunal skola, vilket läraren inte påpekar.

Religiösa friskolor för *Lärare 3* som arbetar på en religiös friskola, är ett sätt för föräldrar att kunna vara med och påverka barnens skolgång på ett mer konkret sätt och att dessutom, tydligt markera sin identitet, vilket även *Lärare 1* tar upp.

En religiös friskola för mig betyder att både föräldrar och barn får vara med och bestämma hur barnets skolgång ska se ut. En religiös friskola innebär också en identitetsmarkör för sitt kulturarv och hur den religiösa skolan kan förvalta den och forma den för att skeppa över den till eleverna/barnen.¹⁰¹

Detta bevisar att *Lärare 3* understryker föräldrarnas medvetenhet om att tidigt kunna välja vilken väg deras barn ska ta och det har på senare tid blivit som en slags privat sak menar läraren. *Lärare 3* indikerar att föräldrars val är ett sätt att markera sin identitet och religiösa tro i samhället, som på så sätt kan leda till skolor som är uppdelade efter religion vilket även *Lärare 2* lyfter fram. *Lärare 3* ser dock många positiva aspekter med religiösa friskolor som går att lyfta fram och poängtera.

Jag skulle snarare säga att de bidrar till integration och förståelse för olika grupper i samhället. Den hjälper barnen att först förstå sin värdegrund för att sedan kunna

---

¹⁰⁰ Lärare 2

¹⁰¹ Lärare 3

jämföra den med den sekulära värdegrunden som finns i Sverige. De religiösa friskolorna stärker också barnens utveckling i den grad att de inte behöver känna sig utanför på något sätt, friskolorna ökar självkänslan bland eleverna genom att alla känner sig hemma i skolan, det är just denna miljö som många föräldrar söker för deras barn.¹⁰²

Det finns en tydlig skillnad i synen på vad en homogen klass i en religiös friskola kan inne bära mellan *Lärare 2* och *3*. *Lärare 2* ser denna homogenitet som en begränsning eftersom olika perspektiv inte får utrymme att utbytas, det är således svårare att skapa en förståelse för olikheten hos andra grupper. Detta håller inte *lärare 3* om och som påpekar att en religiös friskola hjälper eleven att förstå sin egen kulturella härkomst, samt den egna värdegrunden för att på så sätt kunna skapa en förståelse för att det finns en större arena där olika människor möts. *Lärare 3* menar att förståelse för att det finns olika grupper i samhället och förståelse för alla olikheter som finns, skapas genom att eleven själv får tillhöra en grupp med gemensamma intressen och handlingar. Just därför fyller religiösa friskolor en viktig funktion för eleverna som får känna sig hemma i en miljö anpassad efter dess kulturella värderingar och intressen menar läraren.

I synen på vad en religiös friskola är uttrycks en klar och tydlig skillnad utifrån *Lärare 4* som arbetar på en kommunal skola i Stockholm och som återger sin syn på vad en religiös friskola är. Läraren ser den religiösa friskolan som en begränsning för elever som tvingas följa en ideologi under sin skolgång, och som endast leder till en instängd värld.

Religiösa friskolor för mig, innebär att man begränsar människans tänk. Man bör låta ideologiska inslag förbli något av en allmänbildning och inte något som genomsyrar en elevs utbildning. Vissa föräldrar menar att man vill fostra sina barn efter värderingar som de anser vara av värde, detta kan man ändå göra genom att vara enhängiven förälder som är delaktig i sitt barns fostran. Detta skall inte vara något som skolan skall ägna sig till.¹⁰³

Lärare 5 som också arbetar på en kommunal skola, delar den åsikten att varje förälder som värnar om sin identitet, religiösa tillhörighet mm, inte bör vara med och särskilja sitt barn från andra barn i samhället just på grund av den religiösa tillhörighet man har, eftersom det påverkar barnet och resten av samhället negativt menar läraren. *Lärare 5* uppmärksammar väldigt mycket hur samhället påverkas utav de religiösa friskolor som finns och som många föräldrar väljer att placera sina barn på. Läraren menar att religiösa friskolor ökar risken för elever att isoleras från

---

¹⁰² Lärare 3

¹⁰³ Lärare 4

andra icke troende elever då det oftast bara är en viss grupp med en viss religiös tillhörighet som går på respektive religiös friskola.

Religiösa friskolor är för mig ett sätt att försöka bygga upp parallella samhällen i samhället, så kallade subkulturer som ökar segregationen i samhället.¹⁰⁴

Det som läraren menar med parallella samhällen i samhället, är att det leder till en uppdelning där religiösa elever hör till de religiösa friskolorna, medan icke religiösa hamnar på andra kommunala skolor. Detta skulle senare leda till olika grupperingar som baserar sig på kulturell och religiös tillhörighet.

Segregationen tack vare de religiösa friskolorna är något som *Lärare 5* framhåller som den absolut största risken med dessa skolor. En risk som kan innebära ett sätt att exkludera elever från den ”vanliga” skolan som är den kommunala enligt läraren.

Jag ser inga fördelar med religiösa skolor överhuvudtaget. Nackdelarna är att man inte riktigt vet vad som försiggår i de slutna salarna. Eleverna får inget utbyta av andra perspektiv där de kan bilda sin egen uppfattning om saker och ting. Det blir ofta en homogen grupp som talar samma språk och blir isolerade och segregerade från allmänheten. Det blir svårt för eleven att skapa ett kritiskt perspektiv till det som förmedlas, vilket är emot skollagen. Skolan skall främja kritiskt tänkande och skall därför enligt lag vara icke konfessionell. Den tanken delar jag.¹⁰⁵

Precis samma tanke delar *Lärare 5* med *Lärare 4* om hur heterogeniteten kan vara nyttig för alla barn oavsett vad det handlar om. En sluten skola för endast en grupp elever med en religiös tillhörighet kan få förödande konsekvenser menar dessa lärare, även om skolan egentligen påstår sig vara till för alla. Det är dock allt som oftast bara en viss grupp som söker sig dit och på så sätt blir den religiösa skolan en sluten skola menar de. Alla elever bör istället ingå i en och samma skola som är till för alla, och där olikheten synliggörs utan att exkluderas eftersom alla människor är i grund och botten olika menar *Lärare 4* samt *Lärare 5* som både arbetar på kommunala skolor.

Det råder således en väldigt klar och tydlig skillnad i uppfattningarna om vad en religiös skola egentligen är mellan lärare på religiösa skolor och lärare på kommunala skolor. Det råder även en skillnad i åsikterna om vilka för och nackdelar de anser att religiösa friskolor skapar och medför. Det som är gemensamt för *Lärare 1, 2* och *3* som arbetar på religiösa friskolor, är att

---

¹⁰⁴ Lärare 5

¹⁰⁵ Lärare 4

dessa delar den åsikten att religiösa friskolor är en identitetsmarkör för den tro och kultur som man har och som föräldrarna uppfostrats i. Den religiösa friskolan för dessa lärare, är en skola som först och främst följer skollagen undervisningsmässigt. Undervisningen skiljer sig på så sätt inte från undervisningen på en vanlig kommunalskola. Dock är det en skola med en utmärkande människosyn som kommer till uttryck i utbildningen allmänt. *Lärare 1* och *3* väljer att se fördelarna med religiösa friskolor och bortser väldigt mycket från de nackdelar som kan finnas. Båda lärarna anser genom sina svar, att en religiös friskola skapar en oerhörd viktig förståelse för den kultur, religiösa tro man själv bekänner sig till. Att värna om den egna kulturen, traditionen och religionen är också ett sätt att skapa förståelse för andra kulturer och religioner menar dessa lärare. En religiös friskolas fördelar enligt dessa lärare är att den värnar om en uppfostran i enlighet med den profil den har, samtidigt som den strävar efter en undervisning i enlighet med vad som fastslås i skollagen. *Lärare 2* från den religiösa friskolan medger, tillskillnad från de andra lärarna som arbetar på religiösa friskolor, en nackdel med religiösa friskolor och det är att det inte finns en naturlig beblandning i dessa skolor. Det blir oftast en specifik grupp som går på en och samma skola.

Lärarna som arbetar på kommunala skolor, dvs. *Lärare 4* och *5* återger en annan uppfattning om religiösa friskolor. Dessa två lärare understryker genom sina svar, att ideologiska inslag inte bör genomsyra en elevs utbildning. Istället är det föräldrarnas privata sak att uppfostra barnen i religiös anda. En religiös friskola för dessa lärare är ett sätt att på ett sätt, isolera barnen från resten av samhället, där elever på så sätt inte tillåts att få ta del av andra människors tänk. Religiösa friskolor är också ett sätt att skapa olika grupper i samhället, vilket leder till ett ”vi och de” tänk menar lärarna. Den homogenitet som finns på religiösa friskolor och som dessa lärare menar är en fara då det leder till grupperingar i samhället, finns dock även på kommunala skolor. Den naturliga blandningen behöver inte vara en självklarhet i en vanlig kommunal skola, vilket dessa lärare inte nämner. Det är viktigt att poängtera att dessa två lärare som arbetar på kommunala skolor, ger en väldigt skeptisk bild av religiösa friskolor. Samtidigt har dessa informanter ett idealiserat perspektiv på den ”svenska” skolan, utan att egentligen belysa de nackdelar som den kommunala skolan kan ha på elever med en särskild trosuppfattning, eller med en kulturell skillnad till resten av eleverna. Denna idealiserade bild kommer fram då dessa två lärare beskriver den religiösa friskolan som en skola utan fördelar, en skola som endast medför isolering och segregering. Det är även viktigt att påpeka att det finns väldigt många

homogena kommunala skolor där en majoritet av eleverna har samma kulturella värden, medan skolor i mer invandrartäta områden blir separerade från omvärlden då dessa inte har den kulturella hegemonin.

10.2 Konfessionell utbildning men icke konfessionell undervisning

Enligt skolverkets regler och bestämmelser får friskolor ha konfessionella inslag i utbildningen, undervisningen däremot måste vara icke konfessionell. Detta uttrycks på följande sätt: *”Utbildningen och undervisningen i förskolor och skolor ska vara icke konfessionell dvs. det får inte förekomma religiösa inslag. Undantag gäller för fristående förskolor och skolor med konfessionell inriktning. I dessa får det förekomma konfessionella inslag i utbildningen men inte i undervisningen”*.¹⁰⁶

Frågan som ställdes till lärarna, är hur de uppfattar detta och vad de har för tankar kring det. Svaren som lärarna på religiösa friskolor delade med sig, visade på hur de själva och skolan där de är anställda arbetar, förhåller sig och följer just den skollagen. Medan svaren av lärare på kommunala skolor, visade istället hur dessa uppfattar skollagen om en konfessionell utbildning och hur den kan missförstås eller missbrukas.

Lärare 1 är av den meningen att uppfyllelsen av vad kursplanen och läroplanen säger är det absolut viktigaste i undervisningen. Men läraren konstaterar samtidigt att just religionskunskapsämnet har det många gånger varit otydlig eftersom man i och med skollagen om en icke-konfessionell undervisning, inte längre kunde ha religiösa inslag i undervisningen. Av den orsaken försökte man hitta vägar i utbildningen i allmänhet, där religiösa inslag kunde ingå i samtycke med elevernas föräldrar.

Efter den nya skollagen har man skärpt till detta med konfessionella och religiösa friskolor. Nu förbjuder de religiösa inslag i undervisningen så att vi får förhålla oss till det. Det vi har gjort är att innan man sätter i gång med lektionen, samlar man barnen under en morgonsamling, man ber en kort bön eller läser ur bibeln ett kort stycke och pratar utifrån det. Några minuter på morgonen. Innan lunch ber vi fader vår och allt är frivilligt. Vi har även skickat hem blanketter till alla föräldrar där de får möjligheten att välja om deras barn ska delta i bön eller i något religiöst tillslag eller inte. Nu är det så att alla söker sig hit pga. profilen, vi har därför inte haft det problemet, men ifall vi

---

¹⁰⁶ http://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.162944!/Menu/article/attachment/Skolan%20och%20kyrkan%20121016_granskad121018.pdf

får någon elev som inte vill vara med och delta så får den avstå, det är inte mer med det.¹⁰⁷

Vidare indikerar läraren att man även försökt få in religiösa inslag i fritidsverksamheten, eftersom själva undervisningen inte längre kunde präglas av religiösa inslag. Läraren fastslår dock att själva undervisningen, efter att man har inlett med bönen, går enligt skolverkets regler där saklighet och allsidighet är två viktiga pelare i undervisningen, inte minst i religionskunskapen. Man följer således skollagen om en icke-konfessionell undervisning menar läraren, trots alla religiösa inslag som finns i utbildningen.

Sen har vi under fritids tid försökt att få med kristna inslag via sång och musik, som också är en del av vår profil, själva musikverksamheten. Vi erbjuder alla våra elever, två gånger i veckan musik efter skoltid oavsett om de har fritids eller inte och då lär de sig kulturella sånger, religiösa sånger, psalmer mm. Istället för vanlig sagostund på fritids, har man kanske berättat om något helgon eller någon biblisk berättelse.¹⁰⁸

Lärare 1 ser således att man inte bryter mot skollagen genom alla dessa religiösa inslag, religiösa inslag som är frivilliga och inte påtvingade på barnen, trots att det som tidigare sagt bara föräldrar med religiösa bakgrunder som valt att placera sina barn på skolan.

Lärare 2 delar den åsikten att fristående skolor kan ha en konfessionell utbildning, men en icke konfessionell undervisning så länge det är valbart och frivilligt för alla som söker sig till skolan. Det skall inte beröra den reguljära undervisningen menar läraren. *Lärare 2* poängterar, precis som *Lärare 1* de riktlinjer som skollagen fastställer, och som man hela tiden bör sträva efter oavsett vilken profil skolan har.

Det är viktigt att undervisningen skall utgå från de mål och riktlinjer som skall styra skolan. Det är det absolut viktigaste. Undervisningen skall icke genomsyras av lärarens eventuella personliga erfarenheter eller tyckande utan mer vara grundad på fakta och historia kring t ex den religion det undervisas om. Då blir undervisningen mer saklig och eleverna kan själva ta del av den samt bilda sig en egen uppfattning utan att de "leds" till en åsikt av läraren.¹⁰⁹

Den tredje läraren som också arbetar på en religiös friskola betonar föräldrars vilja att dess barn ärver samma tro och samma kulturella värderingar som de själva har. En religiös friskolas undervisning bör bedrivas på samma sätt som en vanlig kommunal skola, men det går inte att

---

¹⁰⁷ Lärare 1

¹⁰⁸ Lärare 1

¹⁰⁹ Lärare 2

komma ifrån att religiösa inslag i utbildningen är just det som håller dessa skolor levande, då detta oftast är föräldrarnas önskan menar *Lärare 3*.

Lärare 4 ser uttrycket (konfessionell utbildning med en icke-konfessionell undervisning) som motsägelsefullt eftersom den ideologi, eller det perspektiv som får en så stor plats i utbildningen, kommer även att smitta av sig på undervisningen. I detta fall är det de religiösa inslagen i utbildningen som således smittar av sig på undervisningen. Detta även om man har ett uttalat mål att följa skollagen när det gäller undervisningen. Läraren varnar samtidigt för hur lagen om en icke konfessionell skola kan utnyttjas och missbrukas om man nu vill göra det. *Lärare 4:s* tankar visar många bekymmer för hur lagen om att utbildningen ska vara icke konfessionell men att undervisningen kan vara det:

För mig är det till viss del motsägelsefullt eftersom att det blir ett perspektiv eller en ideologi som får en större plats i utbildningen och undervisningen än andra perspektiv. Eleven blir inramad i det som skolan vill profilera och i detta fall handlar det inte om ett intresse (som vissa andra profilerade skolor där eleven kan välja något efter talang eller intresse t.ex. fotbollsskola), utan det blir något som föräldrarna vill fostra och styra elevens tänk inom. För mig är det ett sätt att, på ett implicit sätt, fånga eleven genom att spela på samhällets luckor i systemet. Det finns alltid sätt att komma runt de lagar som existerar för att kunna fullfölja det man initialt påbörjat, det finns alltid brister i de formuleringar som skapats. Dessa brister utnyttjas på alla möjliga sätt och det blir svårt för staten att lägga sig i och ”rädda” de elever som hamnar i religiösa friskolor.¹¹⁰

Lärare 5 instämmer med *Lärare 4:s* tankar om det, enligt den sist nämnda svårtolkade och motsägelsefulla uttrycket, ”en icke konfessionell undervisning, med konfessionella inslag i utbildningen”. *Lärare 5* uppfattar uttrycket eller skollagen om en konfessionell utbildning med en icke-konfessionell undervisning som svår genomförd eftersom alla religiösa inslag som finns i utbildningen påverkar elevers tänk. Läraren menar att det blir besvärligare att ha en saklig och allsidig religionsundervisning då alla andra religioner kan bli sedda utifrån en annan religions perspektiv, istället för att behandla alla religioner ur ett neutralt synsätt. På så sätt leds eleverna trots allt in i den religion som skolan profilerar med menar läraren. Samtidigt påpekar läraren att det inte går att blunda för att föräldrars val av religiös friskola, är ett hopp för dessa föräldrar att deras barn anammar den religiösa tillhörighet som de själva anser är rätt och eftersom dessa skolor är så homogena får eleverna också den kultur som skolans andra elever har, vilket oftast är den samma för de flesta inom skolan. Båda lärarna frågar sig varför föräldrar inte låter sina

---

¹¹⁰ Lärare 4

barn, i demokratisk anda välja den religiösa tro som de själva anser är bra. Uppfostran in i religionen kan även i hög grad ske hemifrån utan religiösa friskolor som leder till grupperingar i samhället och en skola som inte är till för alla, utan endast för en del.

Alla lärares svar bevisar här att dessa ibland kan lyfta fram skilda aspekter i förhållande till frågan där lärarna från de religiösa friskolorna stundtals beskriver hur deras skolor tillämpar lagen om en konfessionell utbildning med en icke-konfessionell undervisning. Medan lärare på kommunala skolor återger sin syn och uppfattning om denna lag i skolverket.

De tre lärare från religiösa friskolor är följaktligen överens om att skollagen efterföljs så länge alla religiösa handlingar som sker inom skolans ramar är valbart för föräldrarna och deras barn. Synen och uppfattningarna dessa lärare har om en konfessionell utbildning, med en icke konfessionell undervisning är att dessa inte skapar några större bekymmer så länge undervisningen följer läroplanen. Så länge elever får möjlighet att själva bilda uppfattningar om de olika religioner och trosuppfattningar som finns, utan att styras eller ledas in i någon av dem, är det inget problem att följa lagen. Lärarna är dock medvetna om att detta aldrig kan omvandlas till ett problem då alla som söker sig till dessa skolor är medvetna om vad det innebär, eftersom de flesta söker sig till dessa skolor pga. de religiösa profiler som skolorna har. Lärarna är på så sätt även medvetna om att det bara blir en viss grupp av befolkningen som söker sig just till den skolan.

En klar och tydlig skillnad uttalas ut av *lärare 4* och *5* från den kommunala skolan som båda anser att lagen om en konfessionell utbildning med en icke-konfessionell undervisning kan ses som motsägelsefull och svårtolkad. Den är det av den orsaken att undervisningen påverkas av den religiösa profil som skolan har och som genomsyrar hela utbildningen. Religiösa inslag i utbildningen kan påverka undervisningen menar lärarna. Under religionskunskaps lektion kommer elevernas syn på andra religioner än det som skolan profilerar med att ses på ett icke neutralt sätt. Vilket på så sätt gör undervisningen konfessionell, även om det finns ett uttalat mål och en skollag att undervisningen inte skall vara det menar lärarna.

10.3 Segregation eller integration med religiösa friskolor?

I den tredje och sista delen av undersökningen delar informanterna med sig av sina åsikter om vad de anser vara segregering eller inkluderande.

Lärare 1 medger att han tidigare varit skeptisk till friskolor som skiljer sig från kommunala eller statliga skolorna. Staten eller kommunerna borde satsa på de kommunala skolorna, stärka dessa skolor, och erbjuda dem samma möjligheter och koncept, vilket är det optimala menar läraren. Läraren medger dock att så inte är fallet och att skillnaderna som råder mellan de kommunala skolorna är väldigt stor. Detta har på så sätt lett till segregationen som finns i dagens skola menar läraren:

En kommunal skola är inte lik den andra. En är bra den är andra är mindre bra. Några erbjuder bra kvalitet medan andra inte har det. Valmöjligheten att sätta igång och starta friskolor tycker jag av den orsaken är jätte bra, men man måste vara jätte försiktig för att jag tycker att det är jätte bra att skolinspektionen och skolverket är hårdare och strängare när det gäller friskolor jämfört med vad de tidigare var. Tidigare hade de ingen kontroll, man gjorde nästan som man ville, en religiös friskola kunde lik gärna vara en Koranskola, eller en Livets ord skola osv, som utnyttjade barnen och hjärntvättade dem. Detta är jag helt emot för det är just då det handlar om segregation. De påverkar och hjärntvättar barnen och på så sätt kommer de inte heller riktigt ut i samhället. Men tvärt emot vår skola, alltså absolut inte. Vi har ingen koppling till det jag pratade om nu, vi försöker verkligen integrera oss, vi försöker vara som en vanlig kommunal skola. Men just området är mycket invandrartät och därför är det de eleverna vi får och inga andra grupper.¹¹¹

Med detta menar läraren menar att den segregation som redan finns i den svenska kommunala skolan, har gjort de religiösa friskolorna ett sätt för många att komma ifrån den segregationen de upplever i kommunala skolor på grund av de skilda förhållandena i dessa skolor. Valmöjligheten att starta eller välja en friskola är på så sätt väldigt bra menar läraren. Detta betyder även att den religiösa profilen som skolor kan ha, inte är den enda orsaken till att människor väljer en religiös friskola menar läraren. Läraren fastslår samtidigt att en religiös friskola medför segregering, endast om den inte följer skollagen, utan leder elever in i en religion. Läraren menar också att det är viktigt att veta att religiösa skolor i invandrartäta områden är segregerade, men detta betyder inte att de bidrar till segregering i samhället, då man följer skollagen i hur undervisningen bör gå till.

Lärare 2 menar att valfriheten att välja religiösa friskolor har lett till en segregerad svensk skola, men skyller dock inte på skillnaderna och förhållandena i kommunerna. Läraren menar att de religiösa friskolorna kan både fungera som ett sätt att integrera elever och ett sätt att skapa segregation. Detta beror givetvis på själva skolan som med en inkluderande målsättning kan fungera som en integrerande del i samhället.

---

¹¹¹ Lärare 1

Jag tror att religiösa friskolor i grunden är segregering eftersom som tidigare nämnt så består elevunderlaget huvudsakligen av den religiösa målgrupp som den specifika skolan är inriktad till. Är det en muslimsk friskola så är de allra flesta eleverna muslimer, samma sak gäller de kristna och judiska friskolorna. Samtidigt kan de religiösa friskolorna i längden fungera som ett redskap för integration i samhället förutsatt att skolan arbetar med den målsättningen och inte medvetet underblåser ett "vi-dom" mentalitet. Förutsättningarna att närma sig ämnet religion kan heller inte ses som bättre på kommunala skolor då det även på kommunala skolor kan finnas lärare som färgar av sig på sin undervisning. En grundläggande objektivitet är nödvändig.¹¹²

Lärare 3 delar mycket av det som *lärare 2* säger om varför segregation på religiösa friskolor uppstår. *Lärare 3* menar att segregationen kan uppstå på grund av att det nästan alltid bara är en viss grupp av människor som söker sig till religiösa friskolor, vilket således skiljer dessa från de kommunala skolorna. Religiösa friskolor som dock arbetar utifrån läroplanen, ger lika mycket förutsättningar om inte mer än kommunala skolor, att närma sig alla religioner på ett objektivt sätt, och inte enbart den religion som skolan profilerar med menar läraren. En religiös friskola med endast religiösa elever kan ses som en segregerad skola eftersom inga andra elever än just de religiösa söker sig dit.

Lärare 4 fastslår att religiösa friskolor inte är till för alla, utan endast för en del, vilket gör skolan till en segregerad sådan. Läraren menar att dessa religiösa friskolor skulle kunna bli mindre homogena och mer inkluderande skolor genom att inte hamna i en invandrartät förort, vilket de oftast gör. Detta leder enbart till en ännu större segregering i samhället menar läraren.

Oftast blir inte religiösa skolor en skola för alla. Det blir en homogen grupp som segregeras från allmänheten. Integrering kan skapas genom att den religiösa skolan som öppnas inte hamnar i förorten där dessa grupper redan är segregerade. Staten måste förstå att det måste finnas en framtidsplan där man försöker minimera sociala och ekonomiska klyftor. Skolorna kan integreras genom att man till exempel försöker profilera religiösa skolor med talangfulla elever, t.ex. fotbolls- konstnärsprofil i samma skola. På så vis blir det inte en homogen skola som blir socialt stämplad av allmänheten.¹¹³

Samma åsikt delar *Lärare 5* och menar att det inte går att blunda för att det endast är religiösa elever på de religiösa friskolorna. En segregerad religiös friskola leder således till ökade grupperingar och än mer segregering i samhället menar läraren.

---

¹¹² Lärare 2

¹¹³ Lärare 4

Självfallet är inte religiösa friskolor till för alla. En kristen eller ateist går naturligtvis inte till en muslimsk friskola eller tvärtom. Trots att skolorna officiellt påpekar att den är till för alla är det enbart en specifik grupp som söker sig dit.¹¹⁴

Lärare 4 understryker även konkurrensens konsekvenser som enligt läraren inte är allt för positiv och som också leder till ökad segregation.

Jag anser att kvalitén på utbildningarna har blivit olika. Samhället har idag elit skolor där eleverna är självgående, vilket gör att skolan inte behöver ägna ekonomiska resurser för att få eleven att uppnå skolmålen. I många andra skolor, speciellt i skolor i förorten ser behoven och förutsättningarna helt annorlunda ut. Mycket tid och energi går till att skapa de ”rätta” förutsättningarna till eleven. Dessa resurser finns tyvärr inte, vilket gör att undervisningen blir lidande då läraren inte på egen hand kan hjälpa eleven. De bra skolorna har i och med konkurrensen, blivit mycket bättre och de dåliga skolorna blivit mycket sämre. Förut var det en blandning av ”väl presterande och sämre presterande” elever. Idag har de sämre skolorna blivit uttömda på de duktiga eleverna och tvärtom. Detta kommer att leda till större klyftor i samhället och mer segregation mellan samhällsgrupperna. Som grädden på moset kommer religiösa friskolor som blir ännu en socialt segregerad grupp.¹¹⁵

Läraren menar även att religiösa friskolor har medverkat till en ökad konkurrens mellan skolorna, då varje förlorad elev innebär en negativ påverkan på ekonomin. Konkurrensen tack vare de religiösa friskolorna har på så sätt lett till ökade klyftor skolorna emellan och en ökad segregering. Detta innebär att den religiösa friskolan inte enbart är en segregerad skola på grund av de specifika grupper som söker sig dit, den religiösa friskolan medför även en segregering för resten av samhället menar läraren.

Analysen om vad som är segregering samt inkluderande med de religiösa friskolorna enligt de intervjuade lärarna, visar att *lärare 1,2 och 3* som arbetar på religiösa friskolor åskådliggör en medvetenhet om dilemmat med valbarheten, vilket är segregationen. Alla tre säger sig vara medvetna om att en religiös friskola tenderar att vara en segregerad skola då det endast är en del som söker sig till dessa. Dessa skolor utesluter på så sätt icke religiösa, eller andra religiösa människor från att söka sig dit. Dock är alla tre lärare måna om att påpeka att en segregerad religiös friskola inte nödvändigtvis behöver vara en skola som medför segregering för samhället. En religiös friskola som strävar efter att integrera eleverna i det stora samhället genom att motarbetar den ”vi och de” känslan (som kan infinna sig på grund av den uppdelning som finns i

---

¹¹⁴ Lärare 5

¹¹⁵ Lärare 4

samhället), och som samtidigt närmar sig alla religioner på ett objektiva sätt kan inte kallas för en skola som medför segregering menar dessa lärare.

Analysen visar även att *lärare 4* och *5* anser att religiösa friskolor inte är en skola för alla eftersom de endast är för en specifik grupp. Lärarna menar också att en segregerad religiös skola, leder även till ökade grupperingar i samhället där människor med en specifik religion och trosuppfattningar får speciella skolor, istället för att beblanda sig med resten av samhället. Detta betyder att skolorna inte enbart är segregerade, utan medför likaså till segregering för samhället i och med de grupperingar som skapas utifrån religiösa friskolor. De ökande klyftorna mellan skolor och kommuner som i och med konkurrensen av religiösa friskolor, medfört en ökad segregering menar lärarna.

11 Resultat/Diskussion

Under denna del kommer jag att analysera och diskutera resultatet med hjälp av teorin och den tidigare forskning som valts för arbetet. Syftet med uppsatsen har varit att undersöka vad olika lärare från både religiösa friskolor, samt kommunala skolor har för uppfattning om just religiösa friskolor.

11.1 Religiösa friskolor

I lärarnas uppfattningar om vad en religiös friskola innebär samt vilka för och nackdelar de upplever med dessa skolor, ser jag tydligt att det råder markanta skillnader i åsikten om de religiösa friskolorna bland de lärare som har intervjuats. Dessa fem lärare kommer från fem olika skolor där tre av dem arbetar på religiösa friskolor, medan de två andra arbetar på kommunala skolor. Just detta visade sig spela en stor roll i synen på religiösa friskolor bland lärare.

De tre lärare som själva arbetar på en religiös friskola medgav en syn på den religiösa friskolan som en skola utan större skillnader i förhållande till den kommunala undervisningsmässigt. Alla tre lärare poängterade att den religiösa friskolan är en identitetsmarkör från föräldrars sida, som gärna värnar om sin kulturella och religiösa tillhörighet. Detta uttrycks också av en professor i pedagogik vid namn Thomas Englund ”Uppkomsten av religiösa friskolor är ett uttryck för att utbildningen i allt högre grad betraktas som en privat angelägenhet.”¹¹⁶ Både föräldrar och skola vill i detta fall värna om kulturell, religiös och språklig identitet genom religiösa friskolor, vilket

---

¹¹⁶ Jenny Berglund & Göran Larsson, Religiösa friskolor i Sverige, s. 11

skapar ett ömsesidigt intresse.¹¹⁷ Alla tre lärare poängterar även läroplan, kursplan samt skolverkets bestämmelser och regler för hur undervisningen bör gå till, vilket de anser att de följer till punkt och pricka. Skolorna som dessa lärare arbetar på har dock en personlig karaktär som inte finns i en vanlig kommunal skola men som inte påverkar undervisningens allsidighet och saklighet menar dessa lärare. En personlig karaktär är det som Katarinaskolans grundare i boken *"Religiösa friskolor i Sverige"* lyfter fram då man menar att den kristna profil som karaktäriserar skolan inte sätter käppar i hjulet för en saklig och allsidig undervisning, eftersom alla religiösa inslag i utbildning är frivilliga och inget man som elev måste delta i och dessutom strävar man efter att ge fördjupade insikter om alla religioner i undervisningen.¹¹⁸ Vilket även *Lärare 1* som själv varit med i starten av den religiösa friskola han arbetar på belyser. Att alla religiösa inslag är frivilliga och i samtycke med föräldrarna som skriftligt behöver ge ett godkännande för att dess barn ska delta i ett religiöst moment i skolan som tillexempel bön innan lunch. I studien visas tydligt att endast en av dessa tre lärare från de religiösa friskolorna visar en medvetenhet om att det också kan finnas nackdelar och inte bara fördelar med religiösa friskolor. Detta beror på att dessa lärare ser många fördelar med en religiös friskola. Synen på religiösa friskolan (den stora nackdelen som en av lärarna samtalar om) som en segregerad skola eftersom det endast är en folkgrupp som utgör skolan. Speciellt i mångkulturella områden där muslimer söker sig till muslimska friskolor och kristna söker sig till skolor med kristen profil. *Lärare 3* menar dock att detta inte nödvändigtvis behöver ses som en nackdel, utan ett sätt att förstå de andra grupperna i samhället genom att själv tillhöra en grupp. Istället belyser läraren många fördelar och menar att barn inte känner sig utanför på den religiösa friskolan, den ökar istället självkänslan menar läraren.

Haug menar dock att denna uppdelning har en segregerande tendens eftersom man söker en kompensatorisk lösning genom de religiösa friskolorna, en kompensatorisk lösning som innebär att man särskiljer elever på grund av flera orsaker, i detta fall religiösa och kulturella.¹¹⁹ Det är just denna uppdelning som *Lärare 4* och *5* lyfter fram och poängterar. Informanterna i studien från den kommunala skolan delar med sig av många "negativa" uppfattningar om den religiösa friskolan. En skola som distanserar sig från resten av omgivningen är en vanlig bild som lärarna

---

¹¹⁷ Jenny Berglund & Göran Larsson, *Religiösa friskolor i Sverige*, s. 12

¹¹⁸ Jenny Berglund & Göran Larsson, *Religiösa friskolor i Sverige*, s. 176-179

¹¹⁹ Peder Haug, *Pedagogisk dilemma: Specialundervisning*, s. 15

har om den religiösa friskolan. *Lärare 4* uppgav att ideologiska inslag bör vara något av en allmänbildning och inte något som genomsyrar en elevs utbildning. *Lärare 5* menade att eleverna inte får utbyta av andra perspektiv och bildar således ingen uppfattning om andras värld. Det blir oftast en homogen grupp som talar samma språk och har samma kulturella värderingar vilket också leder till att de blir segregerade från allmänhetens. Haug menar att skolan ska vara avsedd för alla för att uppnå social rättvisa.¹²⁰ Frågan är dock hur detta ska ske när skolorna blir homogena och delas på de grupper som finns i samhället efter kulturell eller religiös tillhörighet.

Enligt Peder Haugs modell för vad som är inkluderande eller segregande samt vilka för och nackdelar det finns med dessa skolor, faller lärarna på religiösa friskolors beskrivning av religiösa friskolor, i den segregande integreringen av Haugs modell. Vilket innebär att man hittar den ”optimala miljön för eleven”, och detta trots de intervjuade lärarnas medvetenhet av att de allra flesta religiösa friskolor oftast är uppdelade efter religion, och på så sätt är det bara en viss grupp som finns på just den skolan.¹²¹ Detta utifrån synen att religiösa skolor inte är till för alla, vilket de intervjuade lärarna på kommunala skolor anser.

Lärarna från de kommunala skolorna passar väl in på det demokratiska deltagarperspektivet i Haugs modell, som strävar efter en social rättvisa för alla barn genom att göra skolan avsedd för alla oavsett begåvning, anlag och intressen. Det Demokratiska perspektivet inom Haugs modell strävar efter att förminska avståndet mellan eleverna genom att låta dessa arbeta tillsammans på samma arena, att alla grupper och människor lär sig på lika villkor, vilket det inkluderande perspektivet som Haug uppmärksammar och som även *Lärare 4* och *lärare 5* behandlar och betonar som en viktig aspekt för den svenska skolan.

Synen på den religiösa friskolan bland de intervjuade lärarna som arbetar på kommunala skolor visar att dessa innehar ett idealiserat perspektiv till den kommunala skolan, till den ”svenska religionen” och till den svenska skolan. Detta visar sig genom dessa informanternas svar om de stora nackdelarna med religiösa friskolor som skapar parallella samhällen och isolerar elever från verkligheten, en verklighet som i detta fall finns på den kommunala skolan menar lärarna. Det är viktigt att även lyfta fram att den svenska skolan, kan vara en segregerad skola utan religiösa friskolor då den homogenitet som lärarna pratar om redan finns och som beror på att de flesta

---

¹²⁰ Peder Haug, *Pedagogisk dilemma: Specialundervisning*, s. 12

¹²¹ Peder Haug, *Pedagogisk dilemma: Specialundervisning*, s. 20

som invandrat till Sverige bosatt sig på samma områden vilket gjort vissa att vissa skolor blivit homogena med endast infödda svenskar, medan andra skolor i invandrartäta områden enbart har invandrarelever. Damgren belyser även detta i sin avhandling *”Föräldrars val av fristående skolor”*, att föräldrar många gånger byter från en kommunal skola till en religiös friskola på grund av mobbing, utanförskap och för stora klasser, detta betyder att det inte enbart beror på den religiösa profilen men som samtidigt också spelar roll.¹²² En segregering tendens kan således även finnas på den kommunala skolan om man väljer att problematisera det. Samtidigt väljer lärarna från de religiösa friskolorna att tala positivt om den egna skolan, vilket även lärarna från den kommunala skolan gör. Detta kan dock inte ses som något konstigt, utan ett mänskligt fenomen där man försvarar det man tillhör.

Den andra frågan som jag lyfter fram och som lärarna svarar på och diskuterar i undersökningen, är vad de har på uppfattning om skollagen ”en konfessionell utbildning, men en icke-konfessionell undervisning. De tre lärarna som arbetar på religiösa friskolor menar att det egentligen aldrig varit ett problem att vara kallade för en religiös friskola och att samtidigt följa skollagen genom att bedriva en icke-konfessionell undervisning. *Lärare 1* som själv varit med sedan starten av skolan ger en bild i denna studie av hur religiösa inslag kan ske i utbildningen men som inte påverkar undervisningen och som dessutom är valbart för alla föräldrar och elever. *Lärare 4* från den kommunala skolan menar att det alltid finns brister i de formuleringar som skapas, och det finns alltid ett sätt att komma runt de lagar som finns och uttrycker samtidigt en frustration över lagen om konfessionell utbildning men icke-konfessionell undervisning och menar att den till viss del är motsägelsefull. Religiösa inslag i utbildningen kan väldigt lätt smitta av sig på undervisningen, genom att se världen utifrån ett perspektiv menar lärarna från de kommunala skolorna. Detta kan man koppla till Berglund och Larsson som antyder religion i skolan kan visa sig tydligt på raster, vad man äter, klädstilen, relation mellan pojkar och flickor mm.¹²³ Det är just detta som smittar av sig på undervisningen menar lärarna på de kommunala skolorna. Löfstedt som skriver i boken *”Religiösa friskolor i Sverige”* menar att utifrån de punkter eller kriterier om hur man kan klassa en skola för en konfessionell eller icke-konfessionell inte är enkelt att bedöma och på så sätt godtyckligt. ”Hur klassar man en skola som regelbundet har morgonsamlingar med en tyst stund eller musiklyssnande, men som inte är av

---

¹²² Jan Damgren, *Föräldrars val av fristående skolor*, s. 164

¹²³ Jenny Berglund & Göran Larsson, *Religiösa friskolor i Sverige*, s. 13

traditionellt religiös karaktär?”.¹²⁴ Detta är en av många frågor som Löfstedt ställer sig för att bevisa att de kriterier som finns, inte alltid visar en tydlig gräns.

I den tredje och sista frågan i arbetet belyser lärarna synen på vad de anser är segregande eller inkluderande. De tre lärare från religiösa friskolor lyfter alla fram ”den ofrivilliga” segregationen som uppstår då skolorna oftast blir uppdelade efter religion. Muslimer söker sig till skolor med muslimsk profil, medan kristna söker en kristen profil och så vidare. Vilket lärarna från de kommunala skolorna håller med om. En religiös friskola är således en segregerad skola på grund av de specifika grupperna som söker sig dit. Lärarna menar dock att en religiös friskola inte medför segregering för samhället eftersom undervisningen går enligt läroplanen där förståelse för andra grupper och människor skapas. *Lärare 1* belyser de skillnader som råder i de kommunala skolorna och att det redan råder en segregation i den kommunala skolan eftersom vissa kommuner är rikare än andra och har på så sätt bättre förutsättningar att ge stöd till eleverna. I avhandlingen ”Föräldrars val av fristående skolor” poängterar författaren Damgren föräldrars vilja att lämna den kommunala skolan på grund av de brister som råder.¹²⁵ Vilket betyder att skolans religiösa profil inte är den enda orsaken till att föräldrar väljer den religiösa skolan. Den religiösa friskolan är på så sätt ett stöd eftersom man nu har en chans att välja vilket läraren tycker är bra. Haug fastslår att om social rättvisa ska framhållas i den svenska skolan, krävs det demokratiska deltagarperspektivet som utgår från att alla människor är lika värde oavsett vad dessa har för intressen, tillhörighet etc. detta innebär att alla bör ingå i en gemenskap, få plats på en och samma arena utan att delas upp i grupper som leder till fortsatt segregation av samhället och av skolan som är det lilla samhället och som fostrar barn och elever till att vara goda medborgare i det riktiga samhället.¹²⁶

Peder Haug lyfter fram den inkluderande integreringen som en självklarhet för att kunna skapa en skola för alla oavsett de olikheter som finns. Haug distanserar sig samtidigt från den segregande integreringen som istället söker den optimala platsen/situationen för eleven.¹²⁷

Lärarna på de kommunala skolorna påstår att religiösa friskolor inte enbart är segregerade, utan även medför en segregering för samhället i och med den uppdelning som skapas. En uppdelning

---

¹²⁴ Jenny Berglund & Göran Larsson, *Religiösa friskolor i Sverige*, s. 181

¹²⁵ Jenny Berglund & Göran Larsson, *Religiösa friskolor i Sverige*, s. 164-166

¹²⁶ Peder Haug, *Pedagogisk dilemma: Specialundervisning*, s. 17-22

¹²⁷ Peder Haug, *Pedagogisk dilemma: Specialundervisning*, s. 20-21

som leder till att religiösa elever särskiljs från andra icke religiösa. Eleverna lär sig således inte utvecklas med andra människor än den grupp som de själva tillhör menar lärarna. Jan Damgren förklarar i avhandlingen *”Föräldrars val av religiösa friskolor”* att föräldrar medger att dessa har valt religiösa friskolor för sina barn eftersom de upplevt segregationsliknande förhållanden i deras kommunala skolor, vilket kan bero på att man tillhör en viss religion och känt sig utanför gemenskapen på grund av tron.¹²⁸ Detta bevisar att en segregerad skola inte behöver vara en religiös friskola. Många kommunala skolor är väldigt homogena trots att dessa inte har en egenartad profil eller förespråkar för en särskild religion, vilket lärarna på de kommunala skolorna inte nämner. En religiös i homogen, kommunal skola där de flesta inte är religiösa riskerar på så sätt att hamna utanför och pekats ut som annorlunda. Detta kan kopplas till islamologen Christer Hedins påpekande om att invandrare riskerar att hamna utanför och känna sig utpekade i kommunala skolor.¹²⁹ Språksvårigheter och den religiösa tillhörighet eleven har kan vara en stor orsak till att föräldrar väljer att placera sina barn på en religiös friskola, där det både kan finnas språkliga, kulturella och religiösa bindningar till eleven.¹³⁰ Damgren understryker dessutom många föräldrars vilja att få inflytande, vilket inte alltid är lätt på en kommunal skola då dessa generellt är större än de fristående skolorna.¹³¹

Sammanfattningsvis vill jag påstå att det allmänt finns skilda uppfattningar om den religiösa friskolan i Sverige, vilket det går att hitta mönster på genom denna studie. Detta visar sig på de intervjuade lärarnas uppfattningar i arbetet där två lärare ger en väldigt skeptisk uppfattning till den religiösa friskolan och där tre lärare som själva arbetar på en religiös friskola visar en medvetenhet om den syn som råder bland allmänheten om att dessa skolor medför en ökad segregering i den svenska skolan. Om social rättvisa ska uppnås behövs en demokratisk anda som inkluderar alla elever i en och samma arena. Haug kallar detta för inkluderande integrering.¹³² Lärarna från de religiösa friskolorna ger den förklaringen att de religiösa friskolorna kan vara ett sätt att sätta stopp för denna segregering genom att endast finnas och erbjuda föräldrar valmöjligheter att dess barn blir sedda och hörda i en liten friskola och att de dessutom som föräldrar kommer att ha mycket att säga till om, till skillnad från en vanlig

---

¹²⁸ Jan Damgren, *Föräldrars val av fristående skolor*, s. 176-177

¹²⁹ Jan Samuelsson, *Muslimers möte med svensk sjukvård och skola*, s. 132

¹³⁰ Jan Samuelsson, *Muslimers möte med svensk sjukvård och skola*, s. 132

¹³¹ Jan Damgren, *Föräldrars val av fristående skolor*, s. 170-171

¹³² Peder Haug, *Pedagogisk dilemma: Specialundervisning*, s. 21

kommunal skola. Det finns således ett tydligt glapp mellan Peder Haugs modell om hur man kan ha en inkluderande skola och mellan lärarna på religiösa friskolors uppfattningar som istället belyser valbarheten som en viktig faktor för att uppnå social rättvisa. Studien visar dock att det finns klara likheter mellan lärarna från den kommunala skolans uppfattningar och med den teoretiska referensramen som används i studien, det vill säga Haugs definition av vad som är segregering och inkluderande.

Jag anser att Peder Haugs tanke om den inkluderande integreringen är en lösning om alla kommunala skolor får samma förutsättningar, ekonomiska resurser som fördelas efter behov mellan kommunerna. Just nu har vi ett skolsystem där vissa kommuner eller skolor klarar sig utmärkt och där elever får bästa möjliga skolgång, samtidigt som det finns andra skolor som saknar resurser för att klara av målen som skolverket har satt, vilket även en av de intervjuade lärarna nämner. Just av den orsaken har de religiösa friskolorna fungerat som en bra valmöjlighet för föräldrar vars barn inte känt sig sedda eller accepterade i skolan och som kanske inte heller nått upp till målen. Av den orsaken har den religiösa profilen som skolorna har inte varit den enda orsaken till att människor sökt sig till den skolan. Bristen hos de kommunala skolorna har även den spelat en stor roll, vilket även de intervjuade lärarna från de religiösa friskolorna tar upp.

Summeringsvis vill jag framhäva att de intervjuade lärarna med hjälp av den teoretiska referensramen, visar i detta arbete att synen bland lärare på kommunala skolor påverkas av allmänhetens syn på den. Vilket innebär att man ser de religiösa friskolorna leder till ökad segregation. Medan lärare som arbetar på religiösa friskolor poängterar att undervisningen inte skiljer sig från den kommunala skolan då man efterföljer samma lagar och principer.

Jag tror att studien eventuellt kan vara användbar för kommande forskning där man inte enbart försöker hitta mönster i vad lärare kan tycka och tänka om religiösa friskolor, utan att även försöka hitta elever som tidigare gått i religiösa friskolor och se om dessa upplevde att synen på dem varit annorlunda jämfört med elever som gått på en vanlig kommunal skola, och om de upplevt att undervisningen varit konfessionell.

12 Referenser

Berglund, Jenny & Larsson, Göran (red.) (2007). *Religiösa friskolor i Sverige*. Lund: Studentlitteratur.

Bergström, Fredrik & Sandström, Mikael (2001). *Konkurrens mellan skolor-för barnens skull!* Stockholm: Forskningsrapport, Handelns utredningsinstitut.

Damgren, Jan (2002). *Föräldrars val av fristående skolor*. Malmö: Forskarutbildningen i pedagogik, lärarutbildningen.

Haug, Peder (1998). *Pedagogiskt dilemma: Specialundervisning*. Stockholm: Statens skolverk.

Kvale, Steinar & Brinkman, Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Persson, Bengt (2001). *Elevers olikheter och specialpedagogisk kunskap*. Stockholm: Liber

Ringarp, Johanna (2011). *Professionens problematik*. Stockholm: makadam.

Samuelsson, Jan (1999). *Muslimers möte med svensk sjukvård och skola*. Lund: Studentlitteratur.

Stukát, Staffan (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: studentlitteratur.

12.1 Internetkällor

<http://www.ne.se/lang/religionsfrihet> (3/5-2013).

http://www.friskola.se/Press_opinion/Publikationer/Friskoleskolan_fakata_om_friskolor_DXNI-2165102_.aspx (3/5-2013).

[http://www.skolverket.se/lagar-och-regler/juridisk-vagledning/skolan-och-kyrkan-1.162940\(4/5-2013\)](http://www.skolverket.se/lagar-och-regler/juridisk-vagledning/skolan-och-kyrkan-1.162940(4/5-2013)).

<http://www.ne.se/lang/decentralisering> (5/5-2013).

<http://www.skolinspektionen.se/sv/Om-oss/Var-verksamhet/Historik/> (10/5-2013).

http://www.ne.se/lang/frist%C3%A5ende-skola?i_whole_article=true (11/5-2013).

http://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.126373!/Menu/article/attachment/frist.pdf (14/6-2013).

http://www.manskligarattigheter.se/dm3/file_archive/020521/bb9e3648d3ba4bc99876ca6c6485a221/europa_501104.pdf (14/6-2013).

<http://jamterud.se/ulf/docs/publicerat/eliasson.pdf> (4/7-2013).

http://www.ne.se/lang/frist%C3%A5ende-skola?i_h_word=religi%C3%B6s%20friskola (4/7-2013).

http://www.friskola.se/Om_friskolor_Vad_ar_en_fristaende_skola_DXNI-70434.aspx (1/8-2013).

<http://www.ne.se/lang/konfession> (10/8-2013).

http://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.162944!/Menu/article/attachment/Skolan%20och%20kyrkan%2020121016_granskad121018.pdf (10/8-2013).

12.2 Intervjupersoner

Lärare 1

Lärare 2

Lärare 3

Lärare 4

Lärare 5

13 Bilagor

13.1 Intervjufrågor

- 1) Vad innebär en religiös friskola för dig?

- 2) Vad finns det för fördelar respektive nackdelar med religiösa friskolor?

- 3) Vad tror du är det viktigaste man bör tänka på när man bedriver en icke konfessionell undervisning?

- 4) Vad är en saklig och allsidig undervisning för dig i religionskunskap?

- 5) På skolverket står det att religiösa friskolor kan ha en konfessionell utbildning men måste dock ha en icke konfessionell undervisning. Vad innebär det för dig?

- 6) Är skolan till "för alla" med religiösa friskolor? Tror du att det kan medföra segregation eller integration? och vad bör man göra för att skapa integrering?

- 7) Anser du att förutsättningarna att närma sig ämnet religion är bättre på kommunala skolor?

- 8) Tror du att vi kan skapa förståelse för olika religioner om vi har separata skolor för varje religionsgrupp?

- 9) Tror du att ojämlikheten ökar när människor startar skolor som är enligt sina egna intressen och behov?

- 10) Hur ser du på konkurrensen mellan skolorna?